

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

DENISA KOUBOVÁ

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

**PROBLEMATIKA RODIČOVSTVÍ
PO ROZVODU**

DENISA KOUBOVÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Denisa Koubová**
Osobní číslo: **H09176**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Problematika rodičovství po rozvodu**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce bude zaměřena na problematiku rodičovství po rozvodu. Práce bude obsahovat tyto tematické okruhy: vymezení základních pojmů - rodina, rodičovství, rozvod, zákon o rodině; situaci rozvodovosti v České republice, otcovství a mateřství v neúplné rodině, střídavou a společnou péči, výchovu dítěte po rozvodu. Praktická část bude zaměřena na kvalitativní výzkum formou případových studií. Bude analyzována konkrétní situace ve třech až pěti rodinách se zaměřením na porozvodovou problematiku rodičovství s cílem zjištění změn v rodičovství a výchově dětí před rozvodem a po rozvodu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BAKALÁŘ, E. Rozvodová tematika a moderní psychologie. Praha: Karolinum, 2006. 124 s., ISBN 80-246-1089-2. DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š. Sociologické studie: Otcové, matky a porozvodová péče o děti. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2007. 129 s., ISBN 978-80-7330-124-8. MATĚJČEK, Z. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994. 90 s., ISBN 80-85282-83-6. SMITH, H. Děti a rozvod. Praha: Portál, 2000. 183 s., ISBN 80-7118-906-2. ŠPAŇHELOVÁ, I. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada, 2010. 179 s., ISBN 978-80-247-3181-0. ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. 377 s., ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Adriana Sychrová
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2012

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 04

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 26.06.2013

Denisa Koubová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Adrianě Sychrové, Ph.D. za její ochotu, vstřícnost a pomoc při vypracování této bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala všem respondentkám a celé své rodině za podporu při studiu.

ANOTACE A KLÍČOVÁ SLOVA

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá problematikou rozvodů a výchovou dětí po rozvodu.

V první kapitole jsou vysvětleny základní pojmy týkající se rodiny, kapitola druhá se zabývá rozvodem, jeho právní úpravou, příčinami a situací rozvodovosti v ČR. Třetí kapitola pojednává o výchově dětí v rozvedené rodině, mateřství, otcovství, společné péči a sociálně-právní ochraně dětí.

Výzkumná část analyzuje reálné vztahy, rozvody a výchovu dětí po rozvodu.

Klíčová slova:

Rodina, typy rodin, funkce rodiny, vlastní rodina, rozvod, faktory rozvodu, příčiny rozvodu, situace rozvodovosti v ČR, mateřství v neúplné rodině, otcovství v neúplné rodině, společná péče.

Title: Issue of Parenthood after Divorce

Annotation:

This bachelor thesis deals with divorce and raising children after divorce.

The first chapter explains the basic concepts related to the family, the second chapter deals with divorce, the legislation causes a divorce situation in the country. The third chapter deals with the education of children in divorced family, motherhood, fatherhood, joint care and social-legal protection of children.

The research analyzes of real relationships, divorce and raising children after divorce.

Keywords:

Family, family types, family function, own family, divorce, divorce factors, causes of divorce, divorce situation in the Czech Republic in an incomplete family, motherhood, fatherhood in an incomplete family, shared care.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1. RODINA.....	12
1.1. Definice rodiny.....	12
1.2. Typy rodin.....	13
1.3. Funkce rodiny.....	14
1.4. Nukleární rodina.....	15
2. ROZVOD.....	17
2.1. Právní úprava rozvodu.....	17
2.2. Příčiny rozvodu.....	19
2.3. Vliv rozvodu na rodiče.....	22
2.4. Vliv rozvodu na děti.....	22
2.5. Situace rozvodovosti v ČR.....	25
3. VÝCHOVA DÍTĚTE PO ROZVODU.....	27
3.1. Mateřství v neúplné rodině.....	27
3.2. Otcovství v neúplné rodině.....	29
3.3. Společná péče.....	30
3.4. Sociálně-právní ochrana dětí.....	31
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
4. KVALITATIVNÍ VÝZKUM ZAMĚŘENÝ NA POROZVODOVOU PROBLEMATIKU RODIČOVSTVÍ.....	34
4.1. Metodologie výzkumu.....	34
4.2. Použité otázky v rozhovorech.....	37
4.3. Rozhovor 1.....	38
4.4. Rozhovor 2.....	44
4.5. Rozhovor 3.....	49
4.6. Odpovědi na výzkumné otázky.....	54
ZÁVĚR.....	56
SEZNAM LITERATURY.....	57

ÚVOD

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma Problematika rodičovství po rozvodu zejména proto, že většina z nás se někdy setkala s rozvodem, ať už u dospělých nebo dětí. Zároveň i na mé školní praxi jsem se setkala s dětmi z rodin, které zasáhl rozvod. Chtěla jsem se blíže seznámit s osudy a problémy těchto rodin.

Cílem mé práce bylo zaměřit se na dítě a jeho výchovu v době, kdy roste, je citově nestálé a žije v rodině bez jistot. Pociťuje smutek, nejistotu, necítí pevnou půdu pod nohama. Zároveň může rozvod rodičů vnímat jako úlevu, jako milník toho, že už bude líp. Nicméně po rozvodu některé problémy zůstanou a jiné vyvstanou.

V řadě rodin je dítě považováno za rukojmí jejich života, přehazují si ho jako horký brambor. Výchovné metody rodičů po rozvodu se také mohou lišit od zaběhnutého stereotypu před rozvodem. Řadu lidí také trápí majetková vypořádání a úprava styků rodiče s dítětem.

Důvodů vedoucích k rozvodu je několik. Například neuváženost při vstupu do manželství, rozdílnost povah, nevěra, domácí násilí, finanční problémy, alkohol nebo neshody v intimním životě partnerů.

Obětí rozvodu jsou vždy děti. Hroučí se jim jejich život, jsou znovu na startovní čáře, musí se naučit žít odděleně nebo s novým partnerem jednoho z rodičů. Často se znovu stěhují, hledají si nové kamarády, školu, seznamují se znovu s okolím.

V teoretické části své bakalářské práce jsem v úvodu nahlédla do problematiky rodiny, jejího rozdělení na typy rodin a na funkce rodiny.

V další kapitole se zajímám o rozvod, o jeho právní úpravu, příčiny rozvodovosti, vlivu rozvodu na rodiče a situací rozvodovosti v České republice.

Ve třetí teoretické části se zabývám výchovou po rozvodu z pohledu matky, otce nebo společné péče.

V praktické části ukazuji na třech případových studiích, jak se rodiče vypořádávají s rozvodem a jak podle jejich názoru vnímá rozvod dítě. Zabývám se příčinami rozvodu, životem před a po rozvodu a následným vyrovnáním se s rozvodem a vrácením se do normálního života. Cílem mého je výzkumu je zodpovědět otázku, jak se změnil způsob

výchovy dítěte po rozvodu. Dále řeším, jak se změnil vztah s matkou, otcem a jak na dítě dolehla rozvodová situace.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. RODINA

1.1. Definice rodiny

Rodinu lze definovat z pohledu různých disciplín. Z hlediska psychologie je definovaná jako „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí*“ (Hartl, Hartlová, 2000, str. 512)

Jak uvádí Možný (2008), rodina je stabilizujícím prvkem sociálního systému, ať už vypadá jakkoliv. Už nejstarší etické a morální normativní spisy poukazují na to, že když lidé přestávají plnit rodinné závazky, společnost ztrácí svoji sílu.

Rodina představuje základní pilíř společnosti a zastává svoji společenskou funkci. Toto lze chápat tak, že pokud je rodina funkčním, plní si svoji společenskou funkci. Definice Langmeiera (in Špaňhelová, 2010, s. 11) říká, že rodina je „*biopsychosociální skupina, která vzniká ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi kterými neexistují pokrevní pouta, a z jejich dětí.*“ V dnešní moderní době je možné rodinu chápat i tak, pokud spolu partneři žijí bez uzavření manželského svazku. Základ rodiny pro společnost však tvoří děti, které se z tohoto svazku narodily.

Legislativně není v Právním řádu ČR pojem rodina vymezen. Z historického pohledu existovala instituce manželství na to, aby poskytla matce s dítětem zákonnou ochranu a zabezpečila od otce plynutí finančních prostředků, které umožnily dětem vyrůst v životaschopné dospělé lidi. V první polovině 19. století byla rodina chápána jako přírodní či přirozená jednotka. Od 2. poloviny 19. století je brána za instituci vzniklou historickým vývojem. (Možný, 2008)

Matoušek (2003) rozlišuje rodinu v užším a širším smyslu. V užším, tradičním vnímání jako skupinu lidí spojenou pokrevním příbuzenstvím nebo právním svazkem, v širším vnímání za skupinu lidí, kteří žijí ve společné domácnosti deklarují vzájemnou náklonnost.

Pedagogický slovník (Průcha a kol., 2008) zahrnuje do definice rodiny její význam i funkci: „*rodina je nejstarší společenskou institucí, která plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje*

interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury“

Definice tedy existuje mnoho. Záleží, z jakého pohledu je rodina sledována, jaká disciplína se jí věnuje. Pro účely práce se přikláním k definici Langmeiera.

1.2. Typy rodin

Z hlediska složení rodiny rozeznává Košta (2004) nukleární a rozšířenou rodinu

- **Nukleární** reprezentují příslušníci dvou generací - rodiče a jejich vlastní nebo adoptované děti. Manželství pokládá za rozhodující předpoklad rodiny. Člení rodinu na úplnou a neúplnou. Úplná rodina je tvořena oběma rodiči a jejich vlastními nebo adoptovanými dětmi. Neúplnou rodinou nazýváme rodinu, kterou tvoří jen jeden z rodičů a vlastní nebo adoptované děti.
- **Rozšířenou** rodinu tvoří členové více jak dvou generací, kde v popředí stojí pokrevní vztahy.

Dunovský (a kol, 1999) dělí rodiny podle funkčnosti.

- **Funční** – uspokojuje potřeby všech členů, zabezpečuje spokojenost na straně jednotlivých členů i společnosti.
- **Problémová** – v rodině se vyskytuje častěji typ problému, který vyplývá z plnění úloh, ale neohrožuje stabilitu a základy rodinného systému, ale rodina je schopna samostatně problém řešit.
- **Disfunkční** – selhává více funkcí, vážné soustavné problémy, které ohrožují a poškozují rodinu. Negativně se podepisují na dospělých i na vývoji dětí.

- **Afukční** – pro tuto rodinu je charakteristické neplnění základních funkcí. Děti jsou ohrožené na životě, rodina se chová asociálně, což může vyústit v odebrání dětí.

1.3. Funkce rodiny

V sociální psychologii jsou popsány tyto funkce rodiny (Špaňhelová, 2010):

- Základní funkcí je **biologicko-reprodukční** funkce rodiny, které je chápána jako reprodukce lidského rodu a regulace, usměrňování pohlavního života. V civilizovaném světě tato funkce zahrnuje oblast uvědomělého, plánovaného rodičovství, opírajícího se o poznatky věd, jako jsou: biologie, genetika, psychologie, etika, zdravotní věda a v neposlední řadě i ekonomika.
- **Ekonomicky-zabezpečovací** funkcí se rozumí podílení členů rodiny na hospodářské výrobě, zahrnuje materiální zabezpečení členů rodiny, rozdělení povinností, rozdělení práce v rodině. Ekonomicko-zabezpečovací funkce by nikdy neměla převýšit funkci emocionální.
- **Emocionální funkce** neboli kulturně-psychologická spočívá v tom, že rodina vytváří pro své členy vzory společenského chování a zároveň poskytuje podmínky pro citové rozvíjení se a uplatnění individuálních zájmů jedince. Citové vztahy v rodině tvoří hlavní stavební kámen pro její stabilitu, mravnost a kulturnost. Negativní vztahy mezi členy rodiny znamenají absenci této funkce. Dítě by tuto funkci mělo chápat jako jistotu a emocionální stálost. Tato funkce by měla v dítěti utvářet mantinely jeho chování.
- **Socializačně výchovná** představuje nejdůležitější funkci, která umožňuje aby dítě šlo do společnosti vychované a duševně zdravé. Tato funkce má za cíl zabezpečit dětem duševní a tělesný rozvoj, starat se o optimální vývin obohacený rodičovskou láskou. Rodičovská výchova mu má dát pocit jistoty, vytváří jeho vztah k lidem, prostředí, předmětům a k vnímání sama sebe.

1.4. Nukleární rodina

Špaňhelová (2010) se zamýšlí, jaký vliv má žití dítěte v nukleární rodině, rodině, kterou tvoří matka, otec a děti.

Matka

Matka má po narození dítěte dar ho přijmout, to znamená nedává dítěti podvědomé limity – jaké bude, jak bude vypadat a jak se bude chovat. Matka své dítě vždy miluje, touto láskou zároveň dítě vychovává. Dítěti není jedno, že se matka zlobí, když cítí její lásku. Znamená pro dítě jistotu, že to, co řekne, udělá a platí. Důslednost v jeho výchově zároveň utužuje jistotu v jeho životě. Matka chrání své dítě před záludnostmi života, dítě cítí její navigaci a zkušenost, zároveň cítí a ví, co má dělat, když se ocitne bez matky.

Matka pro dítě znamená především komunikaci, tím ho připravuje na budoucí život, neříká mu pouze hezké věci, ale učí ho přijímat i negativa.

Matka je pro dítě příklad, odmala dítě opakuje jednotlivé styly nebo způsoby chování po své matce, opakuje grimasy, věty, vzorce chování. Dále v dítěti vytváří model ženské role, zejména dívky si přenášejí do dospělosti a svých budoucích vztahů vzorce mateřství, výchovy a rodinného života.

Otec

Otec netráví tolik času s dítětem jako matka. Z toho důvodu se chová i jinak k dítěti a poskytuje mu odlišné názory a vzorce chování. Dítě vnímá takzvaný pasivní čas s otcem, to znamená, že pozoruje, jak se otec chová k matce, pozoruje ho při jeho domácích aktivitách a utváří dítěti rodinu. Otec jde příkladem svému dítěti, chrání ho, což dítě vnímá jako ochranu celé rodiny. Otec je obvykle rozhodný, což dítěti vytváří jistotu do prožívání. Otec umí být nekompromisní, říká jasné ne, čímž dítěti stanoví jasné hranice a mantinely. Komunikace otce je velmi důležitá, protože dítěti vysvětluje jiné věci než matka a dává mu svůj vlastní názor. Role otce znamená pro chlapce identifikaci zpravidla co chce a nechce v budoucnu dělat, jak v profesním tak v soukromém životě. Pro dívku znamená vzor svého budoucího partnera a obvykle si podle otce vybírá otce svých dětí. Otec je oporou a podporou pro celou rodinu, dítě vnímá, že otec matku podporuje a cítí se jistě. Otec má vztah s matkou a dětmi budovat a nemá potlačovat význam matky.

Rodiče

Dítě rodiče vnímá jako jednotu, vnímá jestli se mají rádi a jaký spolu mají vztah. Pro dítě mají rodiče vystupovat jednotně, pokud se tak neděje, pro dítě to znamená zdroj velkého zmatku. Hlavně v ranném věku je jednota velmi důležitá. Dítěti přináší jistotu, ví jak má zareagovat, protože rodiče vystupují jednotně. V pubertálním věku si dítě dělá úsudky samo. Zejména podle zkušeností, podle rozumu, podle psychické vyspělosti, temperamentu a charakteru. Pokud rodiče nevystupují jednotně vzniká obvykle konflikt, ten dítěti způsobuje nejistotu, strach nebo úzkostlivost.

Rodiče jako celek dávají dítěti vzor v jednotě, v pocitu, že rodina drží za jeden provaz. Dítě vnímá lásku a respekt naprosto intuitivně a beze slov, cítí, jestli rodiče fungují jako celek, nebo jsou v rodině rozpory. Rodiče by měli svému dítěti dávat příklad v rodinném životě a v chování k druhému člověku.

Dítě

Dítě v první řadě přináší do rodiny radost a nový příslib do budoucího života. Dítě v rodičích probudí cit a schopnost se starat. Zároveň jim umožní změnit přístup k sobě samému a možnost svého osobního růstu. Dítě dělá rodiče lepšími. Přináší do rodiny nové situace, postřehy, myšlenky a také nemožnost nudit se. Tím rodinu obohacuje. Zároveň také přemísťuje na druhou kolej nepodstatné problémy a vnáší do rodiny pocit blízkosti a naplnění.

2. ROZVOD

V minulosti plnila rodina převážně ekonomickou a politickou funkci. Emocionální potřeby byly uspokojovány pouze v širší společnosti. Dle Sobotkové (2007) v současnosti existují oproti minulosti vyšší očekávání partnera, aby pro ně byl vztah osobně uspokojivý. Ve společnosti se mění hodnoty a morální cítění a tolerují se mimomanželské vztahy. Antikoncepce dodává zdánlivý pocit kontroly situace a umožňuje ženě se svobodně rozhodnout, zda a kdy bude matkou.

Možný (2008) vykládá postupnou liberalizaci rozvodu. V minulých letech byly svatby církevní a katolické právo nedovolovalo rozvod. Od roku 1869 mohlo po prokázání překážky dojít k odluce od stolu a lože, což předpokládalo sexuální abstinenci rozvedených a neumožňoval nové sňatky. Úplný rozvod byl povolován zcela výjimečně. Po 1. světové válce se rapidně zvýšil počet žádostí o rozvod a proto v květnu 1919 byl přijat zákon, který rozvody liberalizoval. Nynější zákony jsou o hodně benevolentnější, manželství může skončit rozchodem, rozvodem, nebo smrtí jednoho z manželů. Důvodem nárůstu počtu rozvodů je jeho společenská akceptovatelnost a zvyšování nároků na manželství. Nejpodstatnějším důvodem je ekonomická nezávislost ženy na muži.

2.1. Právní úprava rozvodu

Manželství zaniká nejčastěji rozvodem nebo smrtí některého z manželů. Rozvod v České republice upravuje zákon o rodině (94/1963 Sb.).

Zákon rozlišuje dva druhy rozvodu:

- Nesporný neboli smluvený rozvod
- Sporný rozvod

2.1.1. Nesporný neboli smluvený rozvod

Tento typ rozvodu je pro všechny zúčastněné strany rychlý a pohodlný. Avšak se na tomto typu rozvodu musí oba manželé shodnout a též se musí shodnout na všech souvisejících otázkách – bydlení a majetku, dětí a výživného. §24a říká: jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojí, má se za to, že podmínky uvedené v ustanovení § 24 odst. 1 jsou splněny. Soud nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství rozvede, jsou-li předloženy:

- Písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po tomto rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů.
- Práva a povinnosti společného bydlení
- Případnou vyživovací povinnost.
- Pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu.

2.1.2. Sporný rozvod

K tomuto typu rozvodu se přistupuje, pokud se manželé nedohodli na některém hledisku rozvodu smluveného. V tomto případě nelze postupovat podle uvedeného §24a a soud se musí řídit obecným §24. Ve sporném rozvodu bude soud zjišťovat příčiny, které vedly k celkovému rozpadu manželství.

V tomto případě existuje ještě tzv. ztížený rozvod, který je obsažen v §24b a ten říká: Návrhu na rozvod, s nímž nesouhlasí manžel, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a jemuž by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma, soud nevyhoví, pokud mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství.

Jestliže však manželé spolu nežijí po dobu delší než tři roky, soud manželství rozvede, jsou-li splněny podmínky § 24.

2.1.3. Rozvod rodičů a nezletilé děti

Velmi důležité je uvědomit si, jak důležitou roli hraje, zda se z manželství narodily děti. Založení rodiny a řádná výchova dětí je podle §1 odstavce druhého hlavním účelem manželství. A z toho vyplývá mnoho závěrů i pro úpravu rozvodu. Tak předně, podle § 24 odst.2 mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvedeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem těchto dětí, daným zvláštními důvody. Není to tedy tak, že dohodnou-li se na rozvodu manželé, je takřikajíc hotovo. Soud vždy rozhoduje v zájmu nezletilých dětí (nebo by alespoň měl). Podle §25 soud dále manželství nerozvede, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, které vydá soud v řízení podle § 176 občanského soudního řádu. Je tedy nejdříve třeba rozhodnout (popřípadě schválit dohodu manželů) o nezletilém dítěti, a pak teprve se rozvádět. To se týká i rozvodu podle §24a (smluvený rozvod), kde je třeba předložit vedle smluv i pravomocné rozhodnutí soudu.

2.2. Příčiny rozvodu

V současnosti se hovoří o takzvané rodinné krizi. Tradiční chápání rodiny ztrácí obrovskou rychlostí svoje nezastupitelné místo ve společnosti. Trendem těchto let je růst počtu nesezdaných párů, svobodných matek a v neposlední řadě růst počtu rozvodů. Rozvod se za poslední léta stal společensky přijatelným, je velmi lehce dostupný a rychle řeší vzniklé manželské problémy. Jedním z ukazatelů této situace je počet rozvodů připadající na počet svateb. Rozvodům nahrává také rozvodová legislativa a liberálnost soudů. Statisticky je velmi zajímavé, že návrh na rozvod manželství podávají ze 66% ženy. Na rozpadu manželství se podílejí vnější a vnitřní činitele. Nevěra se nejeví jako hlavní důvod rozpadu rodiny. Hlavním důvodem rozpadu je ekonomicko-finanční situace rodiny. V současné době klesají sociální jistoty a prohlubují se finanční rozdíly mezi lidmi. Se stoupajícími náklady na život a nedostatku pracovních míst v ČR stoupá počet exekucí a osobních bankrotů. Rodiny v této době žijí na hraně nebo za hranicí sociálního bytí. Tato rodina je velmi zranitelná a obvykle se rozpadá. Společnost má tedy velký podíl na těchto rozpadech manželství.

Při hledání příčin rozvodu je nutné se zaměřit na manželství, jeho kvalitu, ale i kvantitu. Je-li manželství nefunkční a ani jeden z partnerů nemá zájem ani snahu udržet vztah,

je rozvod asi jediné možné řešení. Důvody selhání funkcí v manželství začínají v uspořádání společnosti. Kvalita manželství souvisí s kvalitou osobnosti muže i ženy, kteří uzavírají manželství. (Turček, 2003)

Zatímco v minulosti narození dítěte představovalo přínos, zejména smyslu pomocné pracovní síly, dnes už dítě znamená v ekonomickém aspektu zátěž. (Šrajer, Musil, 2008)

Jedním z příčin rozvodu je selhání komunikace, které nejčastěji vyústí v rozchod. Komunikace je základním předpokladem pro manželství. Pokud spolu partneři dokáží mluvit, dokáží společně řešit problémy a najít kompromis, který je v manželství rozhodujícím prvkem. Ochladnutí nebo prázdnota citových vztahů je další příčinou rozvodu. City a jejich potřeba je v současné době důležitá. Pro zakládání rodiny a zdravý vývoj dítěte je cit a láska nenahraditelná.

Dalším důvodem rozvodu je závislost na návykových látkách – alkoholu, drogách a odpor partnera řešit jeho závislost. Domácí násilí, agrese a týrání jsou velmi příčiny rozvodu. Týraný je obvykle na tyranovi závislý a pokládá se za oběť pro fungující vztah.

Dalším problémem je nevěra. Pokud si partner vytvořil psychický vztah a chce ho zachovat, je lepší manželství rozvést.

Dalšími příčinami rozvodu jsou kulturní, sociální, náboženské nebo filozofické rozdíly. V současné době jsou velmi komplikované vztahy s cizinci, zde se střetávají dvě odlišné mentality. Neúcta jednoho partnera k druhému vede k tomu, že si každý partner zařídí vlastní život. Manželství v tuto chvíli již neplní svou funkci.

„Statistika příčin rozvratu manželství potvrzuje stále čtenější využití obecných příčin (kategorie "rozdílnost povah, názorů a zájmů" a "ostatní") před konkrétně formulovanými příčinami na straně muže či ženy. Uvedené dvě kategorie zahrnovaly v roce 2011 již téměř 89 % případů u mužů i u žen, z toho tři čtvrtiny připadly na prvně jmenovanou. V roce 1991 byla rozdílnost povah, názorů a zájmů příčinou rozvodu u téměř 41 % mužů a žen, kategorie „ostatní“ byla jako příčina rozvodu uvedena u 9 % rozvedených mužů a 10 % rozvedených žen. Zaměříme-li se pouze na konkrétně formulované příčiny rozvratu, pak na obou stranách manželské dvojice byla v roce 2011 nejčastěji soudem identifikována jakožto příčina rozvratu manželství nevěra (na straně muže 1 072 případů, tj. 3,8 % a 697, tj. 2,5 % u žen). Druhým nejčtenějším důvodem byl alkoholismus muže či nezáměr o rodinu ze strany ženy. Na straně muže soud nezjistil zavinění u necelých 3 %, na straně ženy v necelých 5 % případů. Oproti

tomu v roce 1991 soud nezjistil zavinění u 23 % rozváděných žen a pouze u 7 % rozváděných mužů. Mezi konkrétními příčinami rozvratu manželství byla tehdy nejčastější nevěra, a to u mužů (4 341, tj. 14,8 % z celkového počtu rozvodů) i u žen (3 985, tj. 13,6 %).“ (ČSÚ. 2012. Rozvodovost [online]. [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z [www: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost.](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost))

Podle Nováka (2012, str. 14-15) jsou dalšími odpověďmi na otázku Proč se Češi rozvádějí:

- Rozdílné názory na trávení volného času
- Nedostatek společných zájmů
- Rozdílné názory na práva a povinnosti v domácnosti
- Mimomanželský vztah partnera
- Rozpory ve finančním hospodaření
- Nespokojenost v intimním soužití
- Mimomanželský vztah vlastní
- Nedostatek tolerance ze strany partnera
- Hrubé jednání partnera
- Rozdílné názory na výchovu dětí
- Charakterové vady partnera
- Žárlivost partnera
- Závislost na alkoholu u partnera
- Partner nemůže mít děti

2.3. Vliv rozvodu na rodiče

Každý člověk se v době rozvodu ocitá podle Woolfové (1994) ve čtyřech fázích rozvodu nebo rozchodu:

1. Odmítání pravdy – v této fázi oba partneři nehodlají akceptovat rozchod a rozchod odkládají
2. Propuknutí emocí – projevují se změny nálad, člověk pochybuje o sobě samém, pociťuje strach z konce a strach z budoucnosti, cítí se beznadějně, zároveň však nenávidí bývalého partnera
3. Nová orientace – navázání nových vztahů, hledání nových zájmů a koníčků
4. Nová životní koncepce – člověk si začíná znovu věřit, nabírá sílu a dochází k poznatku, že rozvod byl jediným možným řešením

Matějček a Dytrych (2002) definují tři stádia rozvodu:

1. Manželský nesoulad – vzniká z rozporů, z neschopnosti vyhledat kompromisy
2. Manželský rozvrat – znamená zhroucení některých základních funkcí rodiny emocionální, ekonomická nebo výchovná funkce
3. Rozvod – odloučení a definitivní ztráta partnera

2.4. Vliv rozvodu na děti

Jako první vstupuje do pocitů dítěte smutek a hněv. Nezáleží na věku nebo pohlaví dítěte, v první chvíli dítě nevnímá nic, nechce uvěřit ani si připustit, že by se jeho rodiče mohli rozvést.

Dítě si uvědomuje, že se něco děje, ale je pro něj těžké připustit realitu. Hněv dítě cítí především z toho důvodu, že nikdo s dítětem neprodiskutoval skutečnosti, nikdo s ním neřešil problémy. (Smith, 1999).

Další reakcí je deprese, která může vyústit ze smutku, které dítě pociťuje, když jeden z rodičů opouští domov a rodina se rozpadá. Tyto děti pociťují úzkost z opuštění, z pocitu, že nejsou pro rodiče dost dobří.

Důležitý je také vliv ostatních členů rodiny nebo blízkých přátel. Větší počet rozvedených manželství v okruhu blízkých může vést k pocitu dítěte, že je rozvod něco normálního a vlastně přirozeného.

Častým vlivem na děti je volnost, jaká se dítěti nabízí. Rodič se snaží být milý, láskyplný, aby dítěti nahradil ztrátu druhého rodiče.

2.4.1. Prožívání rozchodu rodičů v jednotlivých vývojových etapách dítěte

Podle Špaňhelové (2010) je zřejmé, že rozchod nebo rozvod rodičů vnímá každé dítě jinak. Věk dítěte v této těžké životní etapě hraje významnou roli.

Novorozenec a kojeneček – do 1 roku života

Dítě

Dítě vnímá pouze atmosféru, nevnímá rodinná zklamání ani rodinný život. Dítě vnímá pouze člověka, který se o něj stará – obvykle matku a cítí, jestli je smutná, nebo má problémy. Rozvod nebo problémy v rodině se u dítěte projevují větší plačtivostí, neklidem, častým buzením

Rodič

U matky se vyskytuje přemíra starostlivosti a péče. Otec je v tuto dobu odsunut na druhou kolej. Oba rodiče by se měli starat o dítě a na prvním místě by měl být vztah rodičů k dítěti a ne rozepře mezi rodiči. Rodič by měl oddělit své pocity od toho, co se týká dítěte a jeho výchovy

Batole – 1-3 roky života

Dítě

Dítě vnímá obsah slov a dovede pochopit jednoduché souvislosti. Rodinu chápe jako svoji jistotu a zázemí. Svůj vztah k rodičům a pocity dítě projevuje v hrách a kresbách. Při neshodách v rodině se často dostávají noční můry, pomočování, vztek a vynucování pozornosti.

Rodič

Rodič by měl s dítětem co nejvíce komunikovat, všimnout si, co kreslí a jak si hraje, protože tím vyjadřuje, co cítí. V dítěti by měl probudit pocit bezpečí a důvěry.

Předškolní věk – 3-6 let

Dítě

Dítě je schopné dělat úsudky, ale je ovlivněno fantazií a umí si různé věci domýšlet. Nejvíce důvěřuje rodičům, jsou pro něj vzorem a autoritou. Touží být s ostatními dětmi a poznávat svět. V důsledku rozvodu se dítě může projevovat agresivně, zamyšleně, uplakaně.

Rodič

Rodič by měl dát prostor dítěti se projevit a přijmout pocity dítěte. Pokud dítěti vysvětlí problém, snadno se s ním dítě vyrovná. Rodič je navigátor a dítě by v něm mělo cítit jistotu. Rodič by měl komunikovat s učitelem ve školce – ten je další autoritou pro dítě - reaguje na dotazy dalších dětí a dokáže odvrátit slzy a mnohdy i důsledky rozvodu rodičů

Mladší školní věk - do 11 let

Dítě

Tento věk je pro dítě psychicky klidný. Začíná být zodpovědné, zvyká si v kolektivu, je rozumné. Dítě se ptá a komentuje situace, Vnímá zákonitosti života, tak jak jdou. Zapojuje se do reality běžného života. Vnímá odpovědnost.

Rodič

Rodič by měl být před dítětem upřímný a otevřený. Měl by věci nezamlčovat a neházet špínu na ostatní. Má dítě motivovat a myslet pozitivně ve prospěch dítěte. Dítěti by měl dát mantinely a vysvětlit mu, co je dobré a co špatné. Měl by dítěti nastavit povinnosti a určit mu zodpovědnost.

Období dospívání – 11-20 let

Dítě

Dítě prožívá disharmonii v psychickém životě. Bývá vůči rodičům i všem a všemu kritický. Je citově nestálý a rozkolísaný, hledá samo sebe. Chce se osamostatnit od rodiny, ale cítí, že to úplně nejde.

Rodič

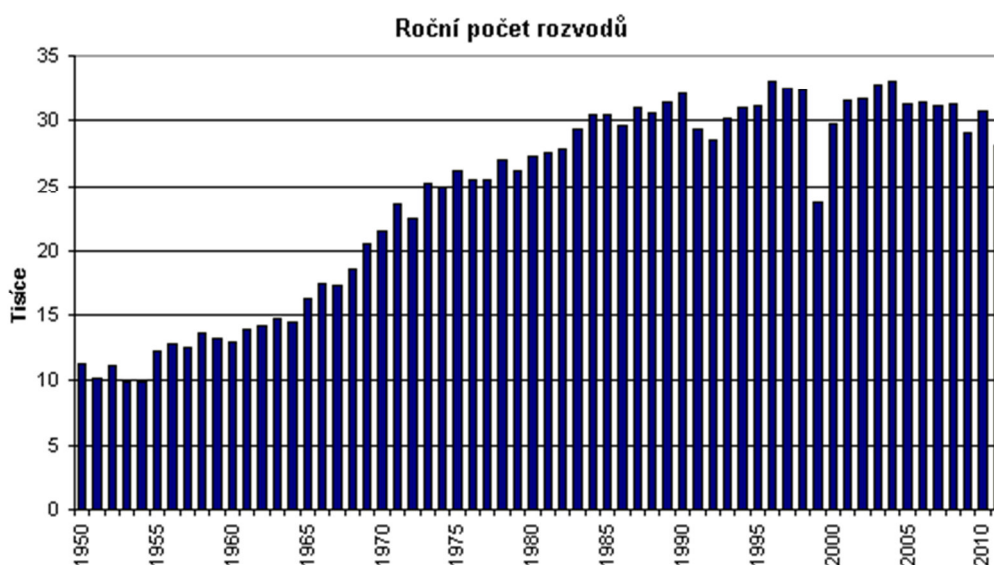
V tomto věku by měl rodič co nejvíce s dítětem komunikovat. Měl by zároveň nechat dítěti prostor k vyjádření a měl by tento prostor vymezit. Měl by dítěti vyjadřovat své pocity a názory.

2.5. Situace rozvodovosti v ČR

Podle statistický výsledků ČSÚ bylo v České republice v roce 2011 rozvedeno 28,1 tisíce manželství. V roce 2010 bylo rozvedeno 30,8 tisíce manželství. O roku 1989 tento pokles druhým nejvyšším. Nejvyšší meziroční pokles rozvodů byl v roce 1999. Tento počet byl důsledkem novely zákona č. 94/1963 Sb., který byl upraven zákonem č. 91/1998 Sb. Tímto zákonem se upravovaly podmínky pro rozvod manželství s nezletilými dětmi.

„Téměř 81 % rozváděných mužů a žen se rozvádělo poprvé, tedy mezi rozvedenými muži i ženami bylo shodně 19 % těch, kteří se rozvedli opakovaně. V 72 % případů šlo o první rozvod u obou manželů, u 11 % rozvedených dvojic se jednalo o oboustranně opakovaný rozvod, zbylých 17 % připadá na kombinace, kdy muž se rozváděl poprvé a pro ženu to byl již další rozvod, nebo se muž rozváděl opakovaně a ze strany ženy to byl první rozvod. Zastoupení mužů a žen, které se rozvádí opakovaně se od počátku 90. let 20. století příliš nezměnilo. Návrh na rozvod podává ve dvou třetinách případů žena.“ (ČSÚ. 2012. Rozvodovost [online]. [cit.27. 3. 2013]. Dostupné z [www: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost.](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost))

Graf 1 *Roční počet rozvodů*

Zdroj: Český statistický úřad (2012). (ČSÚ. 2012. Rozvodovost [online]. [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z [www: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost.](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost))

Délka trvání manželství do rozvodu

„Od 90. let 20. století se podstatně změnila struktura rozvodů podle délky trvání manželství, když se zvyšovalo zastoupení rozvodů déletrvajících manželství. V roce 1991 se po více než 20 letech od sňatku rozvádělo necelých 13 % ze všech manželství, které byla v tom roce rozvedena, v roce 2001 to bylo už více než 19 % a v roce 2011 představovala manželství trvající více než 20 let už 30 % ze všech rozvodů. Manželství, která trvala méně než 5 let, představovala v roce 1991 více než 33 % rozvodů. Od začátku tisíciletí připadá na manželství kratší 5 let méně než 20 % rozvodů. Průměrná délka trvání manželství při rozvodu činila v loňském roce 12,9 let. Ve srovnání s obdobím na počátku 90. let minulého století tak vzrostla o téměř tři roky.“ (ČSÚ. 2012. Rozvodovost [online]. [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z [www: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost.](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost))

3. VÝCHOVA DÍTĚTE PO ROZVODU

Definice výchovy najdeme v české i zahraniční literatuře nespočet. J.Pelikán (2002, s. 20) přináší jednu z nejpřesnějších definic tohoto pojmu: „*Výchovu ... chápeme jako proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. ... vedle přímého pedagogického působení jde především o vytváření podmínek a prostoru pro samostatný a osobitý rozvoj každého jedince v souladu s jeho individuálními předpoklady ...*“.

3.1. Materství v neúplné rodině

Dudová a Hastrmanová (2007) říkají, že rozvod u ekonomicky aktivních matek neznamená nějak extrémní změnu. Často si však ke své práci přibírají další práci, a tím se stávají ekonomicky nezávislémi - volí práci v hodinách, kdy jsou otevřené školky a školy, případně hledají taková vedlejší zaměstnání, při kterých mohou být děti přítomné.

Většinou však pracují velmi intenzivně a relativně velký počet hodin denně, ovšem po skončení práce nemají k dispozici žádný čas určený pro odpočinek a děti. Je zajímavé, že mnoho z nich nevnímá porozvodovou situaci jako zásadně odlišnou od toho, jak byl jejich život uspořádán předtím. Porozvodová situace, kdy děti jsou v 90 % případů svěřovány do výhradní péče matek, se tak zdá být logickým vyústěním uspořádání rolí v úplné rodině před rozchodem. Ačkoli klade na matky zvýšené nároky z hlediska ekonomického zajištění, neznamená pro mnohé z nich žádnou zásadní změnu. Přes obecný předpoklad, že děti z neúplných rodin prospívají hůře a mají více výchovných problémů, jelikož jim chybí otcův „mužský vzor“ a výchovná autorita, většina žen si nestěžuje na zásadní problémy s výchovou svých dětí. Všechny matky hodnotí své děti a jejich chování i školní prospěch spíše pozitivně. Rozšířený stereotyp o dětech z rozvrácených rodin jim slouží spíše jako odstrašující příklad, od kterého se snaží všemi silami distancovat. Mnohdy poukazují naopak na to, jak se po rozvodu zlepšily rodinné podmínky a jak se jejich děti uklidnily, staly se vyrovnanějšími a dokonce se zlepšily ve škole. Negativní dopady připisují spíše než nepřítomnosti otce jako výchovné figury, jejich celkovému stresu z rozchodu rodičů; uvědomují si, že děti rozvodem ztrácí blízkého člověka a jistotu pevného rodinného „hnízdá“. Tento stres se jim ale jeví jako dočasný. (Dudová, Hastrmanová, 2007)

Lze identifikovat dva odlišné výchovné styly, uplatňované rozvedenými matkami. Polovina žen svůj výchovný přístup popisuje spíše jako volnější, benevolentní; sází hlavně na samostatnost dětí. Vzhledem k nepřítomnosti otce a zejména k prodělaným traumatům rozvodu mají pocit, že si jsou s dětmi velmi blízké, že mohou hovořit o všem a děti jsou vzhledem ke svým předčasným životním zkušenostem schopné je pochopit a vůbec jsou celkově vyspělejší než jejich vrstevníci. Výchova tak může uspokojivě fungovat formou domluvy. I tento typ matek ale občas cítí potřebu stanovit dětem pevné hranice, které už nesmí za žádných okolností překročit. Kvůli volnějšímu přístupu se ale tyto ženy setkávají někdy s kritikou okolí, navíc si svým okolím snáze nechají podrýt svou rodičovskou sebedůvěru, vzhledem k tomu, že jsou na výchovu samy a nemohou svůj přístup konzultovat s druhým rodičem, případně se za jejich názor nemá kdo postavit. Některé matky cítí naopak potřebu přísnějšího přístupu. Mají pocit, že vzhledem k tomu, že otec děti nevychovává, musí ony převzít autoritativní pozici, která by jinak náležela muži. Mnohdy se přitom necítí v této pozici dobře a hodnotí to jako jeden z negativních důsledků rozchodu: Je zajímavé, že potřeba autoritativního či naopak volnějšího přístupu je u obou skupin vysvětlována jako důsledek rozchodu a situace osamělého rodiče. Matky tedy různě reagují na skutečnost, že otcové děti do výchovy příliš nezasahují. Otcové někdy dokonce hrají roli špatného příkladu. Je zajímavé, že potřeba autoritativního či naopak volnějšího přístupu je u obou skupin vysvětlována jako důsledek rozchodu a situace osamělého rodiče. Matky tedy různě reagují na skutečnost, že otcové děti do výchovy příliš nezasahují. Otcové někdy dokonce hrají roli špatného příkladu. U žen, které žijí trvaleji s novým partnerem či manželem, mají větší podíl na výchově jejich nových partnerů. Otcové děti se po rozvodu o výchovu příliš nezajímají. Pokud s dětmi udržují pravidelné kontakty, věnují se během nich s dětmi spíše zábavě, případně svým vlastním koníčkům. Matky si také uvědomují, že při kontaktech jednou za dva týdny nemohou otcové výchovu mnoho ovlivňovat – zároveň ale s povděkem kvitují, že za tuto dobu toho nemohou ani příliš zkazit. Celkově si matky spíše nepřejí, aby otcové po dlouhodobější absenci vstupovali do výchovy a případně zpochybňovali jejich vlastní rodičovskou práci. (Dudová, Hastrmanová, 2007)

3.1.2. Mateřství

Mateřství vstupuje do všech úrovní rozhodování o životních strategiích a organizace života, stává se jaksí neoddělitelnou částí osobnosti ženy, která je matkou. „Mateřské myšlení“ se odráží například v tom, jak intenzivně ženy řeší důsledky, jaké měl rozchod na jejich děti, zejména jak se na nich podepsal psychicky. Otcové to podle svých slov řeší spíše výjimečně; matky jsou navíc častěji těmi, kdo musí dětem sdělit, že se rodiče budou rozvádět – ať už jsou iniciátorkami rozvodu či nikoliv. Matky jakoby prožívaly utrpení dětí „na vlastní kůži“ a nedokáží se od něj distancovat. Zatímco muži po rozchodu řeší své existenční a bytové problémy a věnují zvýšenou energii práci, ženy musí kromě práce a živobytí věnovat zvýšenou péči dětem, které jsou oťřesené rozchodem. Zejména pokud oba rodiče před rozchodem uspokojivě fungovali a po rozchodu se otec ze života dítěte ztrácí, musí matka otcovu nepřítomnost pokud možno nějakým způsobem kompenzovat. Stejně jako u zajištění ekonomické situace rodiny, i zde se ukazuje, že největším handicapem porozvodové situace je pro většinu žen to, že jsou na výchovu svých dětí samy. Pokud vše funguje tak jak má, nepotýkají se s žádnými významnějšími problémy. Jakmile se ale stane cokoli mimořádného, jsou odkázané jen samy na sebe a nemají se ke komu obrátit o pomoc. Vnímají, že zodpovědnost za děti leží pouze na nich a není nikdo, kdo by z nich jejich povinnosti sejmul. Na druhé straně tato situace vede z jejich pohledu k vytvoření silného pouta mezi matkou a dítětem, které může dokonce nahrazovat neexistenci pouta mezi mužem a ženou v rodině. Jádrem rodiny se stává dyáda matka-dítě a další zúčastněné osoby se pohybují na periférii (prarodiče, nový partner, otec dětí při občasných kontaktech).Zodpovědnost za děti je tak zároveň největší nevýhodou a zároveň výhodou porozvodové situace pro ženy: na jedné straně právě z ní plyne nejvíce těžkostí, které zažívají; na straně druhé právě ona jim dává sílu je úspěšně překonat. (Dudová, Hastrmanová, 2007)

3.2. Otcovství v neúplné rodině

Otcovská role podle Dudové a Hastrmanové (2007) v současné době není souborem jasně daných a nezpochybnitelných očekávání pojících se se sociálním postavením „otce“, jak tomu bylo dříve, ale skládá se z více rozměrů, které mohou, ale také nemusí být naplňovány. Jedná se o jednotlivé „repertoáry“ náležící k sociální pozici otce a spojené s určitou dimenzí otcovství. repertoár otce jako živitele, otce jako pečovatele, otce jako významného blízkého

dítěte, otce jako vychovatele, otce jako učitele, otce jako partnera při hře, otce jako hlavy rodiny a otce jako představitele původu. Současní otcové vybírají, které repertoáry budou hrát a jakým způsobem je budou interpretovat, a tímto způsobem konstruují svou osobní otcovskou roli. Na základě toho, jak různí muži s repertoáry zacházejí, byly identifikovány tři základní modely otcovství, které lze prezentovat jako tři ideální typy otců. Prvním je vzdálený otec-živitel, druhým je hybridní pomáhající otec a třetím je pečovatelský a přítomný otec.

„Otcovské role a kontinuita vztahu mezi otcem a dítětem po rozchodu je ovlivněna následujícími faktory - kvalita vztahu s bývalou partnerkou, tedy matkou dítěte či dětí, dále ekonomické postavení a charakter pracovní aktivity otce, podmínky jeho bydlení a jeho nová rodinná situace. Čím více se muži v páru zapojují do činností spojených s péčí a výchovou dětí, tím je pro ně obtížnější přijmout po rozchodu okrajovou úlohu, která je jim přisuzována v běžném uspořádání péče o děti. Pokud spolu oba rodiče dokážou i po rozvodu komunikovat a společně se podílet na výchově, mohou všichni zúčastnění ze situace mnoho získat. Vzhledem ke konfliktní povaze samotného rozchodu a degradaci vztahů mezi bývalými partnery častěji dochází k tomu, že rodiče přestávají být schopni komunikovat, důvěřovat jeden druhému a začínají soupeřit o náklonnost dětí a zejména o vliv na jejich výchovu. Rodičovství po rozchodu se pak stává předmětem mocenských střetů.“ (Sociologický ústav AV ČR. 2012. Otcovství po rozvodu [online]. [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z [www: http://www.soc.cas.cz/info/cz/25045/Otcovstvi-po-rozvodu.html](http://www.soc.cas.cz/info/cz/25045/Otcovstvi-po-rozvodu.html).)

3.3. Společná péče

Společnou péči lze stanovit, pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, je-li to v zájmu dítěte a budou-li lépe zajištěny potřeby dítěte.

Dohoda o styku rodičů s dítětem nepotřebuje schválení soudem. To znamená, že záleží na rodičích, jak si návštěvy s dítětem upraví. Soud však upraví styk rodičů s dítětem za předpokladu, vyžaduje-li to zájem na jeho výchově a poměry v rodině. Soud pak zjišťuje bytové a majetkové poměry rodiče, často dochází k naschválům mezi bývalými manžely a dítě se pak stává rukojmím rozvodu.

Společná péče podle Dudové a Hastrmanové (2007) znamená, že poměry nezletilého nejsou ani po rozvodu nijak upraveny a nijak se nemění postavení dítěte k jeho rodičům.

Společná výchova předpokládá, že dítě bude mít s oběma rodiči stejný kontakt. Toto zpravidla nastává, pokud rodiče zůstávají bydlet pohromadě v jednom bytě, nebo je dítě dospělé a bydlí už samostatně. Společná výchova klade veliké nároky na čas a na povinnosti. Dalším problémem je financování běžných potřeb dítěte.

3.4. Sociálně-právní ochrana dětí

Podle zákona **359/1999** Sb. se sociálně-právní ochranou dětí rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.

Hlavní a nejdůležitější zásadou sociálně-právní ochranou dětí je zájem a blaho dítěte. Sociálně-právní ochrana dětí se zajímá hlavně o děti, kterým rodiče zemřeli eventuelně rodiče neplní povinnosti, nevykonávají nebo zneužívají práv, která plynou z rodičovské zodpovědnosti.

3.5. Syndrom zavrženého rodiče

V souvislosti s péčí jednoho z rodičů se zde objevuje syndrom zavrženého rodiče. Tento termín zavedl v 80. letech minulého století americký psychiatr Richard A. Gardner (1996, str.12) a označuje ho jako: *„proces kdy je dítěti vůči rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné a nebo přehnané. Programující rodič přispívá k odcizení dítěte nejenom vědomě, ale i podvědomě. Navíc se na rozvoji syndromu podílí i samo dítě, nezávisle na rodiči. Významnou úlohu tu hraje i prostředí a rodina, v níž dítě žije.“* Tímto je vlastně dítě programováno. Podle Bakaláře (2002) je v drtivé většině případů matka tím programujícím rodičem. Matka dítěti podvědomě přemění milovaného otce na osobu, která je zavržena.

Podle Bakaláře (2002, str. 113),*„Dítě trpící syndromem zavrženého rodiče ztrácí téměř vše, co s druhým rodičem souvisí. Ztráty se týkají hmotných statků, výchovného a vzdělávacího působení, praktické pomoci v různých životních fázích či situacích, apod.“*

Gardner (1996) uvádí typické projevy syndromu zavrženého rodiče, které nemusí být splněny všechny najednou:

- Kampaň shazování
- Slabé, neopodstatněné nebo absurdní odůvodnění nenávisti
- Nedostatek ambivalence
- Fenomén nezávislého myslitele
- Reflexivní podpora milovaného rodiče při rodičovských sporech
- Absence pocitu viny
- Přítomnost vypůjčených scénářů
- Rozšíření nepřátelství na celou rodinu nenáviděného rodiče

Syndrom CAN

Syndrom zavrženého rodiče se řadí pod syndrom týraného a zanedbávaného dítěte – CAN (child abuse and neglect syndrome). Slovník sociální práce ho definuje jako týrání, kdy *„týráním dítěte jsou všechny formy ubližování dítěti včetně nezabráněného tomuto ubližování, kterých se někdo dopustil vědomě“* (Matoušek, 2003, s. 232). S fyzickým týráním se také často spojuje týrání psychické, kdy je dítě pod tlakem nesplnitelných nároků nebo kritiky. Často je dítě vtaženo do konfliktů rodičů – zejména v době rozvodu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. KVALITATIVNÍ VÝZKUM ZAMĚŘENÝ NA POROZVODOVOU PROBLEMATIKU RODIČOVSTVÍ

4.1. Metodologie výzkumu

V následující části bakalářské práce popíši metody výzkumu, kterým jsem se zabývala od prosince 2012 do března 2013. Popíši zde použitý typ výzkumu, cíl výzkumu, metodu sběru dat a způsob pořizování vzorku.

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je náhled do problematiky rodičovství po rozvodu z hlediska rozvedených žen. Dále se budu zabývat tím, jak z pohledu matky děti rozvod poznamenal, jaký mají děti vztah k ní a k otci, který bydlí mimo jejich bydliště. Co a jak se celkově změnilo po rozvodu, s jakými problémy se rozvedené ženy setkávají ve vztahu k rodičovství a kde hledají oporu. Závěr kvalitativního výzkumu by mohl podat odpověď na základní výzkumnou otázku výzkumného šetření: Jak se změnil způsob výchovy dítěte po rozvodu?

Další podotázky výzkumu:

- Jaké bylo manželství a předrozvodová situace?
- Jaká byla rozvodová situace?
- Jaký mají děti nyní vztah s matkou?
- Jaký mají děti nyní vztah s otcem?

Typ výzkumu

Použitým typem výzkumu je kvalitativní výzkum, který umožňuje do hloubky studovat výzkumný problém. *„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založených na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a*

reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s.17).

Metoda sběru dat

Pro sběr dat je použita metoda polostrukturovaného rozhovoru. „Polostrukturovaný rozhovor vychází z předem připraveného seznamu témat a otázek“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s.160). Během rozhovoru se otázky podle potřeby upravovaly.

Design výzkumu

Designem kvalitativního výzkumu jsem si určila případovou studii. *„V případové studii jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů. Zatímco ve statistickém šetření shromažďujeme relativně omezené množství dat od mnoha jedinců (nebo případů), v případové studii sbíráme velké množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců. V případové studii jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti“ (Hendl, 2005, s. 104).*

Analýza dat

Nahrané rozhovory jsem přepisovala doslovně. Text jsem poté analyzovala pomocí otevřeného kódování. *„Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými fragmenty textu poté výzkumník dále pracuje“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 211).* Objevila jsem tak témata, která byla pro daný případ nosná. Případové studie jsou uvedena každá zvlášť.

Způsob pořizování vzorku

Pořizování výzkumného vzorku jsem provedla na základě účelového výběru. „Účelový výběr je založen pouze na úsudku výzkumníka o tom, co by mělo být pozorováno a o tom, co je možné pozorovat“. (Disman, 2000, s. 112). Hlavním kritériem byl počet let (do pěti let, do deseti let, do patnácti let) uplynutých od rozvodu a dosažené vzdělání matky (střední škola bez maturity – vyučení, střední škola s maturitou, vysoká škola). Oslovila jsem ženy z okolí, které byly ochotné mi zodpovědět otázky.

První rozhovor jsem prováděla v prosinci 2012 s paní K.. Souhlasila, abych celý rozhovor nahrávala a následně použila v bakalářské práci. Celý její příběh byl velmi emotivní. Rozhovor trval necelé dvě hodiny. Asi tři týdny po našem rozhovoru mi paní volala a prosila mě, abych její příběh neuveřejňovala z důvodu jejich obav o negativní reakce ze strany jejího exmanžela. Paní jsem ujišťovala, že všechna jména budou zaměněna a žádný konkrétní název z rozhovoru nebude uveřejněn. Přesto mi nedovolila její velmi zajímavý příběh uveřejnit a já jsem její přání plně respektovala.

Druhý rozhovor jsem prováděla v lednu 2013 s paní Martinou, kterou znám už dlouho a seznámila jsem se s ní díky mé rodině. Proto pro ni nebyl žádný problém se o tomto tématu bavit. Kontaktovala jsem ji telefonicky a po jejím souhlasu jsem si s ní domluvila schůzku. Preferovala, abych přijela k ní domů a tak jsem se ocitla v útulně zařízeném bytě u Martiny a jejich dětí doma. Nabídla mi malé občerstvení a následně se rozpovídala k mém tématu. Na otázky odpovídala celkem jasně také proto, protože má ze všech žen nejlepší vztah se svým bývalým manželem. Rozhovor trval přibližně hodinu a třičtvrtě a byl nahráván.

V pořadí celkem třetí rozhovor jsem realizovala v lednu 2013 s paní Lenkou. S ní jsem se seznámila díky mé sestře. Kontaktovala jsem ji nejprve pomocí emailu, který mi poslala. V dalším emailu mi poslala svoje telefonní číslo pro lepší následnou komunikaci. S paní Lenkou jsem si domluvila schůzku v kavárně v místě jejího bydliště. Působila na mě velmi mile a přátelsky. Po úvodním rozhovoru se velmi rozsáhle rozpovídala o svém nelehkém životě. Rozhovor s paní Lenkou byl asi nejdelší. Trval kolem tří hodin, protože paní Lenka prokládala pasáže o rodině také pasážemi z pracovního prostředí a bavily jsme se i o kulturním životě.

Čtvrtý rozhovor jsem realizovala na konci února 2013. Paní Petra je teta mé dobré kamarádky, která mi s ní domluvila i rozhovor. Tento rozhovor se uskutečnil u paní Petry doma. Paní Petra bydlí v jednoduše zařízeném bytě se synem. Po krátkém úvodním rozhovoru se mi též, i když trochu váhavě, začala zpovídat o svém životě. Tento rozhovor trval krátce přes dvě hodiny.

Všem ženám jsem v úvodním rozhovoru sdělila téma a cíle práce, následně jsem jim i vysvětlila jak bude rozhovor probíhat a požádala je o souhlas s nahráváním na diktafon. Všechny ženy souhlasily s nahráváním, které bylo použito výhradně pro účely této práce. Nadále jsem také účastnice rozhovorů ujistila, že se v práci nevyskytnou jejich jména, ale jména smyšlená, která se nebudou zakládat na pravdě. Protože téma práce je značně choulostivé, ženy jsem také ujistila, že nemusí odpovídat na nepříjemné otázky z mé strany.

4.2. Použité otázky v rozhovorech

- Osobní informace (jméno, věk, zaměstnání, stav, záliby)
- Informace o dětech (jména, věk, škola, záliby)
- Manželství a rozvod
 - Jaké bylo vaše manželství a výchova dětí v manželství?
 - Jaké byly příčiny vašeho rozvodu?
 - Měnilo se chování dětí během rozvodu? Jak?
 - Znají děti důvod, proč jste se rozvedli? Chápou to?
- Vztah s otcem
 - Scházejí se děti s bývalým manželem? Jak to vypadá?
 - Jaký s ním mají vztah? Popište, prosím.
 - Bere si otec děti na víkend? Dovolenu? Jak to vypadá?
 - Proč si myslíte, že k otci jezdí rády/ nerady?
 - Víte, co bývalý manžel s vašimi dětmi při návštěvě dělá?
 - Ví bývalý manžel o dětech jak se učí, jaké mají mimoškolní aktivity, kamarády? Z čeho tak usuzujete?
 - Učí se otec s dětmi, když je má u sebe?
 - Když se děti vrátí z pobytu s bývalým manželem, vidíte nějaké změny?
 - Má Váš bývalý manžel novou partnerku (manželku)?
 - Jaký s ní mají vztah vaše děti?
 - Volá otec dětem, když se nevidí?

- Život s matkou
 - Máte nového partnera?
 - Popište, prosím, jaký s ním mají vztah Vaše děti?
 - Jaké jsou rozdíly ve výchově dětí před rozvodem a po rozvodu? Jaký je na to váš pohled?
 - Zhodnoťte, prosím, Váš současný vztah s bývalým manželem?
 - Co je pro Vás snažší, těžší, když žijete bez otce dětí?
 - Jak se díváte na odpovědnost při výchově? Máte větší, nebo menší zodpovědnost? A proč?
 - Změnil se Váš vztah k dětem po rozvodu? A proč?

4.3. Rozhovor 1

Základní údaje:

Matka: Jméno: Martina

Věk: 36 let

Zaměstnání: administrativní pracovnice

Stav: rozvedená (jedno manželství)

Záliby: hudba, sport

Otec: Jméno: Ondřej

Věk: 38 let

Zaměstnání: soukromý podnikatel

Stav: znovu ženatý (druhé manželství)

Dcera: Jméno: Diana

Věk: 12 let

Škola: 6. třída ZŠ

Záliby: hra na hudební nástroj, tanec

Syn: Jméno: Václav

Věk: 7 let

Škola: 2. třída ZŠ

Záliby: sport

Seznámení

Paní Martina se s Ondřejem seznámila na dovolené, kde byl každý z nich se svými přáteli. Zjistili, že od sebe bydlí nedaleko a začali spolu chodit. *„Bylo to krásný. Bylo mi dvacet, Ondrovi dvacet dva a byli zamilovaní. Ondra dělal vysokou školu v Praze a já částečně pracovala a dálkově byla na vejšce.“* V tu dobu oba bydleli u svých rodičů, kde jim nic nescházelo. *„Ondrova maminka byla už od počátku hodně pořádkumilovná a rázná, ale nepřišlo mi, že by to bylo na škodu.“* Po necelých třech letech vztahu Martina zjistila, že je těhotná. Vzniklou situaci začal pár hned řešit a oba se na dceru moc těšili. Chystala se svatba a mladý pár sháněl společné bydlení. *„Ale v tom našem maloměstě byly byty buď strašně malé nebo jen na podnájem a dávat peníze do cizího bytu, když můžete mít vlastní, jsme nechtěli. Navíc v tu dobu měl Ondra už i dobře placenou práci.“* S blížícím se datem porodu byla Martina čím dál více skeptická. V tu chvíli nabídli pomoc Ondřejovi rodiče. *„Naši nám pomoc nemohli, měli byt 3+1 a ještě s nimi bydlela ségra, takže to bylo nemyslitelné, aby v tak malém bytě bydlelo pět dospělých a novorozeně. V tu chvíli jsem byla ráda, že budeme mít aspoň dočasně kde bydlet. Ondrovi rodiče měli celkem hezký domek se zahrádkou.“*

První problémy

Do doby, než se Martina přestěhovala k Ondrovi a jeho rodičům, byl jejich vztah bez větších hádek a nedorozumění, ale to se brzy změnilo. *„S manželem a dcerou jsme bydleli v Ondrově starém pokojíčku a k tomu byl ještě malý obývací, ale kuchyň a koupelnu jsme měli společnou s rodiči.“* V tom byl největší problém. Pořádkumilovná Ondrova maminka měla problémy s malou Diankou hlavně v období, kdy lezla a následně chodila. *„Každému je jasné, že když je doma malé dítě, tak nadělá spoustu nepořádku. Něco někde opatle a tak. I když jsem se vždycky všechno snažila uklidit, tak to pořádku bylo málo.“* Hlavně kvůli Ondřejově mamince začaly hádky. Martina se hádala s Ondřejem i s jeho rodiči a v tu dobu věděla, že si nutně musí najít vlastní bydlení. Stávalo se často, že Martina sbalila Dianku a raději trávila celý den, než se vrátil Ondřej z práce, se svoji maminkou, sestrou nebo kamarádkami, jen aby nemusela být doma. Následně manželé zjistili, že budou podruhé rodiči. Tentokrát Martina čekala syna Vašíka. *„Kdyby nebylo problému s bydlením, tak by náš partnerský i rodinný život byl úplně v pohodě. Ondra byl vzorný otec i přes to, že v té době začínal podnikat, rád si s dcerou hrál, pomáhal ji koupat, všechno ji učil a tak. Prostě jsem věděla, že když jsem*

potřebovala jít třeba k doktorovi, tak bylo o dceru postaráno stejně dobře, jako jsem se o ní starala já.“

Nevěra

Krátce po narození Vašíka rodina našla vhodný byt. *„Stěhovat se v šestinedělí byla celkem fuška, ale vidina bydlení bez tchyně mě táhla do nového bytu.“* Po přestěhování celé rodiny do vytouženého nového bytu bylo nějakou dobu vše perfektní. I když Ondřej pracuje jako soukromý podnikatel, vždy se snažil být co nejdříve po práci u rodiny. *„Najednou začal chodit z práce v čím dál pozdějších hodinách. To byly synovi asi dva roky. S dětmi si sice hrál a pomáhal jim, ale už to nebyl ten manžel, kterého jsem znala. Náš vztah byl v tu dobu prostě jiný.“* Když se ho Martina zeptala, jestli se něco děje, Ondřej odpověděl, že je pouze utahaný z práce, které má v současné době hodně. I když Martina nabízela pomoc, například s papírováním, Ondřej o tomto nápadu nechtěl ani slyšet. *„Nechápala jsem proč nechce moji pomoc, když věděl, že o děti se postará buď moje máma nebo občas i tchyně.“* Martina se ale nenechala odbýt, zařídila si hlídání a vyrazila do manželovy kanceláře, aby mu pomohla. *„Když jsem otevřela dveře jeho kanceláře, nevěřila jsem vlastním očím. V tu chvíli jsem pochopila, proč nechtěl pomoc moji, když měl jinou. Válel se tam se svou sekretářkou, která v té době měla jasně viditelné těhotenské břicho.“* V ten den se Martině zhroutil celý svět. Utekla i s dětmi na noc k rodičům, kterou celou probřečela a děti s ní. Bohužel u nich nebylo pro všechny místo, a tak se musela vrátit zpět k Ondřejovi.

Rozvodová situace

Následoval asi měsíc plný hádek a následně Martina podala žádost o rozvod. V tu dobu byla Martina v péči psychologa. *„Úplně jsem se zhroutila. Brala jsem prášky na uklidnění a v tu dobu mi nejvíce pomáhal můj psycholog, moje maminka a sestra, které si braly děti v těch nejhorších chvílích. Nechtěla jsem, aby mě viděly ve stavu, ve kterém jsem byla. Dokonce za mnou přišla i tchyně a chtěla mi pomoci.“* Ondřej byl i přes vškeré hádky natolik rozumný a odstěhoval se k rodičům. I když byla Martina psychicky na dně, věděla, že nemá cenu a ani nechce Ondřeji zakazovat scházet se s dětmi.

Před rozvodem se Martina s Ondřejem sešli ,aby domluvili podrobnosti ohledně rozvodu. „*To byl asi můj nejhorší rozhovor s ním. Snažil se mi všechno vysvětlit, říkal, že mi to chtěl říct už dávno, ale nemohl se rozhoupat kvůli dětem. Vlastně když si tak na to vzpomenu, tak nevím, jestli by mi to někdy řekl, kdybych je tenkrát nenašla spolu.*“ Rozvod byl klidný. Děti byly po domluvě svěřeny do péče Martiny a Ondřej je může vídat kdy chce. V tomto těžkém období se všichni co nejvíce snažili pomoci hlavně dětem, vysvětlit jim, co se stalo a proč s nimi tatínek už nebydlí. „*Ta doba rozvodu nebyla pro děti vůbec dobrá. Hůře celý rozvod nesla Dianka, začala se i počurávat. Vůbec obě děti v tu dobu strašně špatně spaly. Nejhůř mi bylo, když za mnou přišly děti a ptaly se, proč už tady tatínek nespí, jestli to je proto, že zlobily.*“

Finanční situace

„*Naše finanční situace je celkem dobrá, narozdíl od mých rozvedených kamarádek, které mají co dělat, aby vyžily a žijí z měsíce na měsíc a když se jim rozbije třeba pračka, tak neví z čeho si mají koupit novou.*“ Díky tomu, že Ondřej platí na děti alimony pravidelně a dobrovolně jim přispívá na volnočasové kroužky, si Martina může dovolit jet v létě s dětmi k moři nebo na hory. „*Žádné luxusní dovolené to nejsou, ale jsem ráda, že si to můžeme dovolit, aspoň se děti někam podívají.*“ V tomto směru je Martina s Ondřejem velmi spokojená a je ráda, že mu na dětech záleží a staví se k této situaci čelem. Občas děti přijedou od otce například s novým oblečením nebo hračkou.

Vztah dětí s otcem

V současné době si Ondřej bere děti jednou za čtrnáct dní na víkend. Zpravidla v pátek po škole a vrací je v neděli večer. „*S Ondřejem mají děti celkem dobrý vztah, horší to je s jeho novou manželkou.*“ Hlavně dcera Diana přítomnost Ondřejovy nové partnerky nevyhledává, protože si je vědoma toho, že právě kvůli ní táta opustil maminku. Právě proto častokrát Ondřejova manželka není doma a děti tak tráví víkend pouze s otcem. „*Děti říkají, že se na ně třeba přijede podívat i s jejich dcerou, nebo jim jen uvaří a pak zase odjede. Je dobré, že se ti dva snaží, aby si na ní děti zvykly postupně.*“ Děti s Ondřejem jezdí na různé výlety do přírody, po památkách, nebo navštěvují kino či plavecký bazén. „*Vždy, když děti přijedou od Ondřeje z vikendu, tak mají udělané úkoly a jsou připraveny na to, jít druhý den do školy.*“

Jsem ráda, že se učí i s ním a ne jen se mnou.“ Děti po příjezdu Martině vždy řeknou, co o víkendu dělaly a vždy přijíždějí v dobré náladě. „Je super, že se Ondřej snaží být s dětmi kamarád a myslím, že si oba uvědomujeme, že je nutné, aby byly hlavně šťastné děti, a proto nemá cenu se nějak dohadovat mezi sebou.“

Život dětí s matkou

V současné době je Martina necelé čtyři roky po rozvodu. *„Nemůžu říct přímo, že nového partnera nechci, ale nechci už nikdy zažít rozvod, a proto nového partnera nehledám. Nechávám tomu prostě volný průběh. Buď to přijde a nebo ne. Hlavně ani pořádně nevím, kde bych se měla v těchto letech seznamovat a ani na to nemám čas.“* S Ondřejem se Martina stýká pouze, když si předávají děti nebo při fotbalovém zápase syna nebo koncertu dcery. *„Když se s Ondřejem vidíme, tak spolu komunikujeme jako normální lidé. Sice mi dost ublížil, ale to není důvod, abych se k němu chovala nějak zle nebo s ním vůbec nemluvila, už jen kvůli dětem, se kterými má dobrý vztah. Stejně spolu mluvíme hlavně o dětech – jak se mají, jestli něco nepotřebují, nemají problémy ve škole a tak. O našich soukromých životech se nebavíme vůbec.“* Ondřej děti občas vozí na kroužky (dceru na klavír, syna na fotbal) a každý týden je s dětmi v kontaktu buď osobním nebo telefonickým. *„Jsem ráda, že mi pomáhá. Někdy musím zůstat v práci déle a vím, že když Ondrovi zavolám, že je potřeba třeba vyzvednout děti ze školy, nebo je odvézt na kroužky, tak si zařídí práci, aby se o děti mohl postarat.“*

Pro Martinu se po rozvodu podle jejích slov „úplně obrátil život“. I když si je vědoma toho, že děti mají s otcem, podle jejích slov: „nadstandardní vztah“, má po rozvodu větší odpovědnost. *„Každý den se s dětmi učím, hlavně s Vašíkem. Látku našťěstí ještě zvládám v pohodě, ale nevím, jak budu dětem se školou pomáhat, až budou starší. Dále je vozím na kroužky, i když v tom mi pomáhá celkem často Ondřej, jak jsem říkala. Chodím do práce, po práci mě čekají další práce doma, se kterými mi pomáhají děti a vůbec si nedovedu představit, že bych si do toho všeho měla hledat nového partnera. Je to prostě celodenní záprah.“*

I děti mají více povinností než jen chodit do školy a na kroužky. *„Sama vím, jak je důležité, aby byly děti vedeny k samostatnosti, už od mala jsem doma musela dělat všechny domácí práce které jsem zvládla a proto je učím i děti své. Vašík toho sice ještě moc nezvládne, ale pravidelně nosí vysypat odpadák nebo utírá prach. Dianka zvládne uvařit i pár lehkých jídel a třeba pověsit prádlo.“* Martina přiznává, že kdyby s nimi bydlel Ondřej, tak by

vše bylo snazší, pomáhal by jí s dětmi a dojel alespoň na nákup, ale celou situaci bere tak jak je. „Nedokážu říct, jestli je vůbec něco snazší v životě po rozvodu, spíš je vše těžší.“

Výchova a vztah k dětem po rozvodu

„Musím říct, že se vztah k dětem po rozvodu určitě změnil. Víc jsem k nim jakoby přilnula a taky se o ně o dost víc bojím než před rozvodem. Moje matka mi sice říká, že čím starší budu, tím se budu o děti víc bát, ale já si myslím, že to je právě tím rozvodem, jak jsem přišla o manžela a bojím se, abych nepřišla i o děti“.

Martina se snaží, aby šla dětem ve výchově příkladem a být pro ně autoritou. Snaží se s nimi na všech věcech domluvit a jednat s nimi po dobrém. „Vždycky to po dobrém ale nejde, i když jsem k vybuchnutí, snažím se trochu vychladnout, abych třeba potom nelitovala toho, co jsem udělala v afektu. Děti ale nebiju, když už udělají něco, co ví, že dělat neměli, přijde na řadu nějaké omezení třeba televize, počítače nebo venku. Vyloženě trestat je nechci a musím říct, že to ani nedělám, protože k trestům důvod není.“ Martina má s dětmi na každý den „harmonogram“, který více či méně dodržují. „Děti ví, že musí každý den dělat úkoly a je jen na nich, kdy si je udělají. Někdy je dělají večer, ale když jim třeba řeknu, že pojedem odpoledne k babičce, tak si je udělají hned jak přijdou ze školy, protože ví, že se jim od babičky nebude chtít odjet a když úkoly budou mít napsané, budeme moci jet od babičky až dýl.“ Ve výchově má Martina víc než jasno. Chce dětem dávat na výběr co chtějí a musejí dělat a zároveň říká, že neví jestli by takto vychovávala své děti, kdyby byla s manželem dosud. „Myslím si ale, že obě naše děti vědí, že mají v obou rodičích podporu a že se na nás mohou kdykolik obrátit bez toho, že by v případě nějakého problému dostali na zadek nebo bychom na ně ječeli.“

4.4. Rozhovor 2

Základní údaje:

Matka:Jméno: Lenka

Věk: 32 let

Zaměstnání: úřednice

Stav: znovu vdaná (manžel Ladislav)

Záliby: četba, cestování

Otec: Jméno: Ivan

Věk: 36

Zaměstnání: dělník

Stav: znovu ženatý (druhé manželství)

Dcera:Jméno: Lucie

Věk: 12 let

Škola: 6. třída základní školy

Záliby: příroda, četba

Seznámení

Paní Lenka se s Ivanem znala už od malička, protože bydleli ve stejné vesnici. Žádný bližší kamarádský vztah v období dospívání spolu neměli. „*V období puberty vám kluci ze stejné vesnice připadají divní. Vlastně jsme spolu ani nemluvili, přišel mi namyšlenej.*“ Krátce po Lenčiných osmnáctých narozeninách se viděli a Ivanem na zábavě u nich ve vesnici, kde si začali povídat a asi po dvou týdnech spolu začali chodit. Lenka dodělávala v tu dobu školu a Ivan již pracoval. Začátky vztahu byly idylické. Lenka si dodělala maturitu a našla si práci, za kterou dojížděla až do Prahy, kde bydlela se spolubydlícími v pronajatém bytě a vracela se zpátky k rodičům jen na víkendy. V tu dobu, jak sama říká: „*jsem si připadala strašně dospělá, zamilovaná a myslela si, že s ním strávím celý život, že to bude super manžel a nejlepší táta.*“

Následně zjistila, že je těhotná a čeká dceru Lucii. Ivan tedy požádal Lenku o ruku a záhy po požádání o ruku se vzali a oba se sestěhovali do bytu, který Lenka zdědila po babičce do nedalekého města od jejich rodné vesnice. „*V tu dobu bylo nemyslitelné se v našem*

případě nevzít. Svatbu jsme neměli nijak honosnou, bylo na ni pár příbuzných a známých. V tu dobu jsme si ani jinou svatbu dovolit nemohli.“

První problémy

Jak dnes Lenka říká: *„Už před svatbou náš vztah nebyl nijak idylický, občas při nějaké hádce mi dal facku, nebo tak, ale říkala jsem si, že to zase takový problém nebude. Vlastně jsem si to ani neuvědomovala, že by to byl problém. Byla jsem zamilovaná, těhotná a těšila se na dceru.“* Lenka si ale začala všimnout toho, že manžel často již před svatbou posedával v hospodě s kamarády a popíjeli více než je zdravo a tato záliba ho neopustila ani po svatbě. *„V tu chvíli jsem si říkala, že ho změní narozená dcera, na kterou se těšil, že ho vlastně přinutí, aby s ní, nebo s náma trávil více času, budeme ji společně vychovávat, ale to jsem se hluboce mýlila.“* Po narození dcery Lucie se Ivanovo chování nezměnilo, spíše vše ještě víc vygradovalo. Ivanovi najednou všechno začalo vadit a trávil více času v hospodě než doma. *„Když přišel domů byl vždycky dost napitý a když malá nespala, zbil mě proto, protože ještě nespala nebo proto, že se vzbudila. To, že jí vzbudil on a že brečí kvůli němu, to Ivana vůbec nezajímalo.“* Lenka také zjistila, že Ivana vyhodili z práce, protože několikrát přišel pod vlivem alkoholu. V tu chvíli to začalo být neúnosné. Trávil téměř veškerý čas v hospodě, místo toho, aby si hledal novou práci a noční scény se neustále opakovaly, až jednou zbil Ivan Lenku tak, že na něj zavolali sousedi policii a musela přijet i sanitka, která odvezla Lenku do nemocnice v bezvědomí s otřesem mozku. *„Za to jsem sousedům moc vděčná, že tu policii zavolali, protože v tu dobu, co na mě řval, já už ležela na zemi v bezvědomí. Nevím co by se mnou a dcerou bylo, kdyby je nezavolali.“* Do nemocnice si pro Lenku přijeli její rodiče, kteří ji i s dcerou odvezli k nim domů. Následně Lenka podala žádost o rozvod.

Rozvodová situace

Po Lenčině žádosti o rozvod ji Ivan chodil prosit, aby se k němu vrátila, že se změnil a našel si práci. *„Samozřejmě se nezměnil. Práci si sice našel, to jo, ale do hospody chodil stejně intenzivně jako předtím.“* U soudu Ivan s rozvodem zásadně nesouhlasil a říkal, že si vše Lenka vymyslela proto, aby se nemohl vídat s dcerou, kterou i tak viděl úplně minimálně, protože se vůbec nezdržovat doma, ale trávil dny po hospodách. *„Soudu dokonce říkal, že tu noc jak mě odvezla záchranka jsem spadla ze schodů a on na mě křičel, aby mě probral.“*

Soud Lenku rozvedl až na podruhé. „*S alimenty to nebylo kdovíjaké, hlavně proto, že měl horší práci, ale v tu chvíli jsem byla vděčná za každou korunu navíc.*“ Otec se mohl vídat s dcerou každou sudou sobotu v měsíci a toho také využívá do dnes. „*Po rozvodu se Lucinka hodně uklidnila, bylo i na tom malém dítěti zajímavé vidět, že cítí, že se kolem něho dělo něco špatného.*“

Noví partneři

Těsně po rozvodu se Lenka seznámila se svým současným manželem. Jak ona sama říká: „*i když jsem v tu dobu nechtěla žádný vztah potom co jsme s dcerou prožily, tak mi Láďa moc pomohl se z celého rozvodu dostat. Nebýt jeho a mých rodičů, nevím jak bych to zvládla. Velmi si jeho pomoci vážím.*“ Po dalších dvou letech se znovu vdala. Lucka je Lenčino jediné dítě i proto, že je Lenčin současný manžel o dost starší než ona a z prvního manželství má již dvě dospělé děti. „*Nemůžu říct, že by se Láďa bránil tomu mít další dítě, to vůbec ne, ale oba jsme cítili, že nám jeho dvě děti a moje Lucka stačí. Ve skrytu duše jsem měla asi i nějaký psychický blok jestli by se třeba minulost neopakovala, i když jsem s jeho dětmi normálně komunikovala a věděla, že on je skvělý manžel i táta. Prostě jsem se bála, co by se mohlo dít.*“

Po rozvodu s Ivanem si i on našel novou manželku, se kterou má dva syny. „*Tady je vidět, že se absolutně nezměnil, protože se jeho manželka od něj několikrát odstěhovala a zase přistěhovala a v současné době, co vím od dcery, tak se s ní rozchází ze stejného důvodu jako se mnou- bije ji. Každopádně to s ním vydržela dýl než já.*“

Lucčin vztah k otcově nové rodině

Lucka dochází do Ivanovy rodiny pravidelně každou sudou sobotu v měsíci. Když byla Lucka ještě malá, nejezdila k otci ráda. V pátek večer vždy brečela a prosila matku, aby nikam nemusela. „*On ji stejně hlídal málokdy, většinou ji dal k babičce, aby se o ní nemusel starat a byla jsem vlastně ráda, že se o ní stará babička, protože v tu chvíli jsem věděla, že je o dceru dobře postaráno.*“ Když ji přeci jen hlídal otec, po příjezdu domů byla velmi zamlklá, téměř vůbec nekomunikovala, a bylo na ní znát, že je ráda, že je doma u Lenky. Všude s ní chodila, dokonce i na záchod. S postupem času, jak Lucka rostla, se vztah s otcem nelepšil. Nezajímal se o Lucii, ani jednou ji nevzal ani na dovolenou, ani se s ní nikdy neučil.

Vzhledem k tomu, že má Ivan dva malé syny, dceru v současné době většinou využívá k tomu, aby si s nimi hrála, šla s nimi na procházku nebo na návštěvu k babičce. „*Babičku má Lucka moc ráda, vlastně i já se s ní občas vidím a hlavně od ní vím, proč je Ivan takový agresivní. I ona byla bita svým manželem a také se rozvedla. Ivan tedy zdědil asi nějaké geny po něm.*“ Vztah Lucie k otci není téměř žádný. „*Lucka k němu chodí, protože musí. Určil to tak soud a tak to bude. Z vlastní vůle by jeho přítomnost vůbec nevyhledávala, není to pro ní táta, ale cizí člověk.*“ Z vlastní vůle Lucce ani nezavolá, aby se jí zeptal na to jak se má. Volá pouze ve chvíli, kdy a kde se mají v sobotu sejít. Lucka mu vždy přinese ukázat vysvědčení, které ho ale moc nezajímá. „*Ani ji nepochválí za to, že má hezké známky, vůbec žádná odpověď.*“ Jak Lenka říká: „*Lucku už to nebaví k němu chodit, pořád mu říkat jak se má, co dělá a tak, hlavně proto, že ho to tak nějak moc nezajímá. Přesto jí říkám a prosím, ať mu vše poví, jak se máme, co dělá s kamarády nebo ve volném čase, ukáže vysvědčení a tak, aby věděl, jak se má jeho dcera dobře.*“ S novou manželkou otce se v současné době Lucka už moc nestýká, vzhledem k tomu, že jsou v rozvodovém řízení. Dříve, i když se s ní vídala, moc si s ní nepovídala, protože neměla o čem. „*Podle toho, co mi Lucinka říkala, byla asi velmi utrápená z toho, co jí Ivan prováděl a byla proto velmi zamlklá.*“

Život s matkou

Přestože si určitě Ivan myslí, že Lucku Lenka naočkovala všemi možnými problémy, které mezi nimi byly, Lenka přiznává: „*Když byla dcera malá a nesčetněkrát se mě ptala, od čeho mám ty jizvy, nebo proč nebydlíme s tatínkem, vždycky sem se jí snažila co nejlíp odpovědět, aby netušila, co vše máme za sebou, ale co jí pořád máte povídat.*“ Z toho důvodu si myslí, že Ivan nemá právo jí obviňovat z toho, že štvě Lucku proti němu. Lucka Lence sama párkrát řekla: „*že vlastně nemá žádného tátu, pouze otce, kterého musí jednou za čtrnáct dní navštěvovat.*“ Lenky současný manžel také není chápán jako táta, ale jako nový partner matky, který je ale komunikativní a velmi společenský. On sám přesto, že má dvě dospělé děti, si Lucku velmi oblíbil a vychovával ji, jako by byla jeho vlastní. „*Sama Lucka mi říkala, že je ráda, že je tu Láďa s námi. Myslim, že v něm obě máme velkou oporu. Jezdíme na společné dovolené a výlety a i si třeba o víkendu zajedeme na společné nákupy. Myslim, že po tom všem, co jsme prožili, jsme celkem dobrá rodina.*“ S Ivanem se Lenka vůbec nestýká. Jejich konverzace je na bodu mrazu. „*Vlastně ani nemáme důvod se spolu bavit. Číslo na sebe samozřejmě máme, kdyby se něco dělo, ale Lucka už je velká a k otci jezdí sama vlakem. I si*

myslím, že nechce abych se s ním viděla a vzpomínala na to vše, co nám udělal. Když od něj přijede, tak mi řekne, co spolu dělali, tedy spíš s jeho syny, ale dopodrobna se o tom nebavíme.“

Výchova a vztah k dítěti po rozvodu

Lenky vztah k Lucce se vlivem rozvodu nezměnil. *„Pro mě to žádná změna nebyla, Lucka byla malá a nic si z té doby nepamatuje a moje chování k ní se nezměnilo. Možná jsem byla po rozvodu taková opatrnější a starostlivější. Když si to vezmu, tak jsem před rozvodem vlastně byla sama, když manžel pořád nebyl doma a po rozvodu jsem si našla Láďu a vše se změnilo k lepšímu. Najednou jsem na dceru nebyla sama. Nemůžu tedy v tu dobu zapomenout na moje rodiče, kteří mi moc pomáhali a podporovali nás, ale nebyla jsem sama partnersky a našla jsem nového otce pro moji dceru.“* Paní Lenka se dceru Lucii snaží vychovávat co nejlépe. *„Teď v období puberty trochu válčíme, občas ji něco zakážeme, třeba ten facebook, ale ruku jsem na ni nikdy nevztáhla a můžu s jistotou říct, že ani nevztáhnu. V tuto dobu pro ni jsem asi ta otravná matka, co ji pořád prudí a něco po ní chce, ale věřím, že až tohle období přejde, budeme mít zase krásný vztah.“*

4.5. Rozhovor 3

Základní údaje:

Matka: Jméno: Petra

Věk: 40 let

Zaměstnání: prodavačka

Stav: rozvedená (první manželství)

Záliby: četba

Otec: Jméno: Martin

Věk: 42 let

Zaměstnání: úředník

Stav: znovu ženatý (druhé manželství)

Syn: Jméno: Daniel

Věk: 17 let

Škola: 2. ročník všeobecného gymnázia

Záliby: sport – hokej

Seznámení

Paní Petru s bývalým manželem seznámili společní přátelé. Znali se od jejich devatenácti let, ale chodit spolu začali, až když bylo Petře 21 let. „*Byl to kamarádský vztah, který se později přenesl do vztahu partnerského. Prostě klasická věc.*“ říká Petra. Po půl roce chození ji Martin požádal o ruku a ona řekla ano. „*Byli jsme mladí, zamilovaní a mysleli si, že to bude napořád.*“ Vzali se tedy po roce chození a krátce po svatbě Petra zjistila, že je těhotná. V tu dobu se také přestěhovali do bytu, který zdědil Martin po prarodičích. V průběhu těhotenství bylo vše v nejlepším pořádku a s Martinem se na syna moc těšili, na to jak bude růst a budou ho vychovávat. „*Potom se narodil Dan a ještě pár měsíců bylo všechno v pořádku. V tu dobu jsme opravdu fungovali jako rodina. Ze syna jsme oba měli hroznou radost a těšili se na to, jak bude vyrůstat.*“

Problémy před rozvodem

I když měl Martin pevnou pracovní dobu, začal se z práce vracet v čím dál pozdějších hodinách. Petře nechtěl říkat kam chodí, ani kdy se vrátí a několikrát pobýval mimo domov i přes noc. „*Štvalo mě to, protože jsem byla s klukem pořád sama doma. Hlavně ten pocit kde a s kým je nebo jestli se mu něco nestalo.*“ V těch dnech hledala Petra oporu hlavně v mamince, která bydlela nedaleko, a proto se mohly často navštěvovat. S tchyní neměla Petra dobrý vztah. Již od začátku vztahu s Martinem, ji tchyně neměla ráda a dávala jí to patřičně najevo. Stejně to bylo i s Danem, kterého ani nechtěla vidět. „*O pomoci tchyně se snad ani bavit nechci. Nepomáhala vůbec, spíš jsme jí byli na obtíž, proto jsem se s ní přestala stýkat,*“ Když byl Danovi rok, hádky s manželem začaly gradovat. Hádali se téměř denně. „*Ta situace byla neúnosná pro všechny. Věčné, hlavně noční výstupy byly na denním pořádku. Nebyl snad den, kdy bychom se nehádali.*“ Dan v tu dobu byl značně neklidný, často plakal a v noci se pořád budil. V tu dobu Petra zjistila, že má Martin už delší dobu přítelkyni a veškerý volný čas tráví s ní a ne se svoji rodinou. „*Vlastně s tím přišla moje kamarádka, protože Martina viděla, jak se s ní vodí za ruku. Kdyby mi to neřekla, tak ani nevím, jestli bych se to dozvěděla.*“ Zanedlouho se Petra od Martina odstěhovala k jejím rodičům, kde měla spolu se synem k dispozici jeden malý pokoj. „*Tato doba pro nás nebyla vůbec lehká. Na jednu stranu jsem byla ráda, že jsem od něho pryč, na druhou jsem přidělávala starost rodičům, kteří nás museli v té době přijmout.*“ Po odstěhování od Martina Dan přestal plakat a celkově se zklidnil. „*Dan byl malý a neměl z toho ještě rozum, ale myslím, že na žádné dítě nemá dobrý vliv, když se rodiče hádají.*“

Rozvodová situace

Když byli Danovi dva roky, Petra s Martinem se rozvedli. Ještě před soudem se společně dohodli, že bude syn v Petřině péči a Martin se s ním bude vídat o víkendu jednou za čtrnáct dní. „*V tu dobu jsem ho nechtěla vůbec vidět a vlastně jsem se divila, že jsme se aspoň nějak rozumně dohodli.*“ Po rozvodu musela Petra řešit také vyrovnání společného majetku. Protože Martin vstupoval do manželství s vlastním bytem, neměla na něj Petra tedy žádný nárok a manželé si rozdělovali pouze společně pořízené movité věci, kterých nebylo mnoho. „*Žádné luxusní věci jsme neměli. Odnesla jsem si prakticky akorát oblečení a veškeré potřebné věci pro malého a nějaké to vybavení do kuchyně, které jsem dostala.*“ Do konce mateřské dovolené bydlela Petra s Danem u rodičů. Když Dan nastoupil do školky a Petra

nastoupila do práce, začala shánět vhodný byt pro sebe a pro syna. Nakonec byt našla, ale objevil se problém s financováním celé rodiny. *„To víte, nebyla sranda to utáhnout, to vlastně není ani teď, ale aspoň máme klid a střechu nad hlavou a hlavně jsem nechtěla být na obtíž rodičům. Byla jsem už tak moc ráda, že nás u sebe nechali a nechtěla jsem je víc obtěžovat.“*

Otcův vztah k synovi

„Dan samozřejmě ví, proč s nimi táta nebydlí. Ví, že když byl malý, našel si milenkou a kvůli tomu se rodiče rozvedli. To jsem mu nezapírala ani já, nehledě na to, že když k němu jezdil otec na víkend, tak viděl, že bydlí s jinou ženou.“ K tátovi jezdil Dan na víkendy, které byly určeny soudem asi do druhé třídy. *„Do té doby bylo vše celkem v pořádku. Dan k němu i docela rád jezdil. A i nová žena se Danovi zdála fajn.“* Když byl Dan v první třídě, Martin se znovu oženil a po půl roce se mu narodil další syn. Právě v této době se Martin přestával o syna zajímat. Občas se stalo, že si ho nevyzvedl a po nějakém čase se Danovi nechtělo k tátovi jezdit. Nakonec Martinův zájem o syna úplně opadl a od té doby si jej ani nevyzvedával. *„Myslím si, že za tento nezájem může hlavně Martinova nová žena, protože předtím si Dana bral celkem pravidelně a posílal i alimony. Podle mě viděla v Danovi konkurenci a najednou jí začalo vadit, že má Martin ještě jednoho syna, kterého by měl živit.“*

Problémy s penězi

Právě v této době začínaly problémy i s alimenty. Do Danovy druhé třídy s nimi nebyl žádný problém. Alimony chodily pravidelně i ve stanovené výši. *„Najednou Martin posílal alimony jak se mu zachtělo a já musela začít více šetřit, abychom vyšli z mého platu, protože jsem se prostě na alimony nemohla spolehnout.“* Dan zpočátku hodně špatně nesl to, že se s tátou nevidá a říkal, že ho tatínek už nechce. Když tento stav trval přes dva roky, Dan pochopil, že táta má jinou rodinu a on – jeho první syn, do jeho rodiny už nepatří. *„Myslím si, že ho to občas zamrzí, že se s tátou nestýká, ale je to už tolik let a i když se snažil otce kontaktovat, nereagoval.“* V současné době má Petra velké problémy právě s penězi, protože Martin posílá Petře alimony nepravidelně. Například v posledních dvou měsících neposlal ani korunu.

Žádost o zvýšení alimentů

Petra také vždy po několika letech žádala o zvýšení alimentů. U soudu však Martin vždy konstatoval, že nemá žádný majetek a nízký plat. Přitom si s novou manželkou pořídili nový dům, vlastní dvě auta. Ale všechnen tento majetek nechal Martin přepsat na manželku, právě kvůli výši alimentů. *„To víte, když musíte platit na někoho, o koho nemáte zájem, tak se vám přirozeně platit nechce.“* Výživné na Dana otec vždy tlačil na co nejnižší hranici, která byla možná. S tím, ale Petra má problémy vyjít. Platit nájem, jídlo, všechny potřebné další výdaje a k tomu všemu hraje Dan již desátým rokem závodně hokej a to je velmi drahý koníček. I když Dan něco dostává od klubu ve kterém hraje, nákladné vybavení, některé převozy a častá soustředění si musí hradit sám. Proto i Dan začal chodit na brigádu, a tak se i on částečně podílí na financování jeho koníčku. *„Dan si našel brigádu v obchodě se sportovním zbožím. Jsem ráda, že když už musí pracovat, tak ho to tam alespoň baví a rozumí tomu.“* Z části také velmi pomáhají Petřiny rodiče, kteří také nemají peněz na zbytek. Petra i její rodiče, ale chtějí Dana v tomto koníčku naplno podporovat, protože ví, že syna hokej velmi baví a je zde šance, že by se jím mohl v budoucnosti i živit. Dan chodí na osmileté gymnázium a chtěl by také jít dále studovat na vysokou školu, to ale Petra neví, jestli si takové výdaje budou moci dovolit. *„Kdyby platil tak, jak má, byla by celá situace snazší. Bojím se, že jestli Dan na tu veškerou půjde, tak nebudeme mít dostatek peněz. Platit dopravu, ubytování, jídlo a učebnice to budou dost velké výdaje.“*

Příští rok bude Danovi osmnáct let a výživné začne chodit přímo na jeho účet. *„Bojím se toho, že se bude muset Dan s otcem soudit, když bude chtít vyšší výživu a pro něj to budou strašný nervy a bude to těžko snášet, i když je vlastně dospělý.“* Dan se s otcem vídá pouze u soudu. *„Já s Danovým otcem nemám vůbec žádný vztah, za poslední roky jsem ho viděla jenom u soudu a to mi bohatě stačí.“* O Dana se jeho otec vlastně vůbec nezajímá – ani o školu, ani o jeho koníčky. Například nikdy nebyl na Danově zápase.

Nový vztah

Paní Petra žila pět let po rozvodu sama se synem Danem. Poté si našla skvělého přítele Jirku, který se zanedlouho nastěhoval k Petře a Danovi do bytu. Jirka nebyl nikdy ženatý, měl pouze maminku, která bydlela 150 km od nich, ale přesto je často navštěvovala a dokonce se spřátelila s maminkou Petry. Jirka Petře velmi pomáhal s Danem, všichni tři spolu měli skvělý

vztah a Dan v něm postupně i nacházel ztraceného tátu. Po sedmi letech vztahu Jirkova maminka vážně onemocněla a vyžadovala každodenní péči, proto se k ní Jirka přestěhoval na venkov. V současné době se Petra s Jirkou čas od času navštěvují, ale jejich vztah je na kamarádké úrovni. *„Kdo ví, jak by to bylo dnes, kdyby se Jirkova maminka chtěla přistěhovat k nám do města. Třeba bychom spolu pořád byli.“* Paní Petra je i přes to všechno ráda, že vztah s Jirkou prožila a může se na něj kdykolik obrátit o pomoc nebo o radu a Dan si má s kým popovídat.

Výrazné rozdíly ve výchově svého syna nevidí, z toho důvodu, že když byl Dan malý a bydlela s bývalým manželem, on se o syna vůbec nestaral. Všechna starost tedy zůstávala na Petře. *„Po rozvodu bylo vlastně nejhorší zajistit nám clastní bydlení a hlavně vyjít nějak s téma penězma. Peníze jsou největším problémem i dneska. Pro člověka, kterej je na kluka sám je to fakt velký problém. I když pracuji jako vedoucí v obchodě, tak prostě nemám takový plat, ze kterého bych si mohla dovolit koupit synovi třeba lepší hokejku. Na jednu stranu mě mrzí, že syn si už takhle mladý musí sám hledat brigády, aby si mohl koupit něco lepšího, na druhou stranu jsem ráda, že ze své vlastní iniciativy začal pracovat, protože vidí a chápe, že si to skutečně nemůžu dovolit.“*

Paní Petra pochybuje, že se vztah Dana s Martinem do budoucna zlepší, protože ani Dan v současné době nemá o otce zájem, zlobí se na něj, že se rozvedl s Petrou a Dan i několikrát řekl, že vlastně žádného tátu nemá. *„Plně ho v tomto chápu, proč by se Dan měl vlastně ještě snažit, aby se s otcem scházel? Vždyť Dan toho udělal už dost, on udělal spoustu prvních kroků, které Martin nebral vážně. I kdyby se najednou Martin začal snažit a chtěl se stýkat s Danem, pochybuji, že by se Dan chtěl po tom všem stýkat s ním. Ublížil hlavně Danovi dost a dost.“* Paní Petra má se synem hezký vztah. *„Jelikož je syn téměř dospělý, tak spolu máme takový vyrovnaný vztah. Vychovaný je dlo mého názoru dost a po tom, co si vytrpěl s otcem ho ani nijak více vychovávat nehodlám. Máme spolu spíše kamarádký vztah“*

4.6. Odpovědi na výzkumné otázky

Jaké bylo manželství a předrozvodová situace?

Každá žena se se svým bývalým mužem sešla při jiné příležitosti i v jiném věku – Martina na dovolené ve dvaceti, Lenka ve stejné vesnici v osmnácti a Petru seznámili společní přátelé v jednadvaceti letech. Lenka s Martinou se s exmanželi braly z důvodu těhotenství a Petra otěhotněla až po svatbě. Jediná Lenka měla s exmanželem problémy již před svatbou, které si ale nechtěla připouštět – byl často v hospodě a občas jí dal facku. Tento trend násilí pokračoval i po svatbě. Exmanželé Martiny a Petry najednou začali chodit z práce v pozdějších hodinách a následně se u obou prokázala nevěra.

Jaká byla rozvodová situace?

Ve všech třech případech podala žádost o rozvod žena. Dvě ženy (Martina, Petra) podaly žádost o rozvod z důvodu nevěry ze strany manžela a rozvod proběhl smluvený a jedna žena (Lenka) podala žádost z důvodu domácího násilí spáchaného na její osobě a rozvod proběhl sporný, protože se exmanžel nedokázal smířit s tím, že ho chce Lenka opustit.

Všechny celkem čtyři děti ze tří rodin se v době rozvodu chovaly hlavně v noci neklidně, některé se v noci budily, brečely nebo se dokonce pomočovaly. Rozvod na ně i v tak malém věku působil jasně negativně.

Jaký mají děti vztah s otcem?

Ze tří dotazovaných matek může pouze paní Martina říct, že mají děti se svým otcem dobrý vztah. Děti si pravidelně bere na víkendy, včas platí alimony, ale hlavně se o ně vzorně stará, po příjezdu od otce jsou děti v pořádku, chovají se stejně jako kdyby byly u matky a děti nemají problém se otci s čímkoliv svěřit.

Paní Petra a Lenka bohužel toto říct nemohou. Dcera paní Lenky má s otcem špatný vztah už od začátku a ani po deseti letech se vztah nezlepšil. Když byla malá a od otce přijížděla, tak byla zamlklá a všude chodila s matkou, dokonce i na toaletu. Dcera k otci sice pravidelně dochází, ale dělá to proto, protože musí.

U paní Petry se vztah se synovým otcem zhoršil v jeho sedmi letech, kdy si jeho otec vzal novou manželku a měl s ní syna. Do té doby si syna brával podle rozhodnutí soudu a platil alimony. Od sedmi let přestal veškerý kontakt se synem, i když se syn snažil ozvat a psal mu i dopisy, otec vůbec nereagoval.

Jaký mají děti vztah s matkou?

Všechny tři matky mají se svými dětmi dobrý vztah. Velmi se snaží ho udržovat například i v období puberty, kdy to není lehké ani pro jednu stranu.

Paní Martina se s dětmi po rozvodu naučila velmi rychle jednat tak, aby jí nepřerostly přes hlavu. Vede děti k samostatnosti a snaží se být pro děti dobrým příkladem a mít přirozenou autoritu, tak jak to na ní praktikovali její rodiče. Děti trestá pomocí omezení a ne pomocí zákazů. Dává dětem možnost výběru a vychovává děti spíše demokraticky.

Podle paní Lenky se po rozvodu vše zlepšilo, jelikož si našla nového manžela, který jí velmi pomáhá s výchovou dcery. Podle jejich slov vychovávala dceru liberálním stylem, kdy dceři nevymezovala žádné větší meze. V současné době je dcera v pubertě a občas ji udělí nějaký zákaz, ale je to jen ve výjimečném případě.

Paní Petra má se synem spíše kamarádský vztah také převším díky tomu, že je syn již téměř dospělý a po špatné situaci s otcem, kdy se o syna vůbec nezajímá, ho ani nijak vychovávat přísně nechtěla. Otcovou nepřítomností a nezájmem, syn více přilnul k matce, se kterou má perfektní vztah.

Jak se změnil způsob výchovy po rozvodu?

Všechny tři ženy shodně vypověděly, že děti vychovávají schovívavěji než chtěly před rozvodem své děti vychovávat. Díky rozvodům, které ve dvou ze tří případů nebyly vůbec příjemné, jsou tyto matky svým dětem především kamarádkami. Výzkum se týká pouze tří respondentek. Při zadávání práce jsem byla v kontaktu s dalšími potenciálními respondentkami, které si později celý rozhovor rozmyslely. Netušila jsem, že bude takový problém provést obsáhlý rozhovor. Dnes bych si jistě vybrala kvantitativní výzkum, u kterého se nezjišťují informace v tak velkém měřítku. Respondentky mi právě rozhovory odmítaly, protože by jim zabral více času a o mnoha věcech by se musely rozhovět.

ZÁVĚR

Ve své práci se zabývám tématem změnami výchovy dětí v porozvodové fázi a úskalími rodičovství po rozvodu jako takovými. Snažím se zjistit, ve kterých oblastech se změna vyskytla a jak tato změna působí na dítě a jeho matku, která má dítě ve své péči.

V teoretické části se pokouším rozkrýt tři hlavní oblasti, které s tématem rodičovství po rozvodu nepochybně souvisí. Je to: rodina, rozvod a výchova. Všechna tato témata jsou značně obsáhlá, a proto se pokouším dát jednotlivé kategorie do zkrácené formy, která je ovšem srozumitelná. V první kapitole Rodina vymezuji tento pojem a dále se zde zabývám typologií rodiny a funkcemi rodiny. Další část této kapitoly věnuji rodině vlastní. V druhé kapitole Rozvod se zabývám zejména právní úpravou rozvodu, podle které se řídíme v České republice. Zde se také kromě vymezení termínu dále zabývám příčinami rozvodu a vlivem rozvodu na rodiče a děti. V této kapitole také uvádím míru rozvodovosti v České republice z hlediska statistických dat. Třetí a poslední kapitola teoretické části je věnována samotné výchově. Velká část této kapitoly je věnována mateřství a otcovství v neúplné rodině, dále je zde zastoupena společná péče, sociálně právní ochrana dětí a syndrom zavrženého rodiče.

Teoretická část mi byla podkladem pro část praktickou, kde uvádím výsledky svého výzkumu. Mým úkolem bylo zjistit, jak se změnil způsob výchova dětí po rozvodu. Výsledky ukázaly, že děti pocítují po rozvodu hlavně zlepšení emočního vztahu mezi nimi a matkami, matky se staly citlivějšími, tolerantnějšími, ale na druhou stranu se matky o děti více bojí. Ovšem u případů byl zaznamenán i negativní emoční vztah s otcem.

Pro mě osobně byla problematika rodičovství po rozvodu velice zajímavým tématem, protože část mého okolí se s rozvodem již setkala. Musím konstatovat, že jsem netušila, jak bude obtížné sehnat matky, které by se o tomto tématu rozhovořily a podaly tak své svědectví. V mém nejbližším okolí se téměř nikdo nechtěl k tématu vyjadřovat, proto jsem musela žádat kamarády a známé, aby mi pomohli vybrat rozvedené ženy. I když jsem pro výzkumné účely práce zvolila menší vzorek respondentů, tak věřím, že celý výzkum přinesl zajímavé informace o celé problematice. Pro toto téma by bylo též zajímavé položit stejné otázky také otcům dětí a i samotným dětem a seznámit se s jejich názory na rozvod.

SEZNAM LITERATURY

BAKALÁŘ, E. *Průvodce otčovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 2002. 215 s. ISBN 80-7021-605-0.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinium, 2000. 374 s., ISBN 80-246-0139-7.

DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š. *Sociologické studie: Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2007. 129 s., ISBN 978-80-7330-124-8.

DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie. Vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. 284 s. ISBN 80-7169-254-9.

GARDNER, R. A. *Syndrom zavrženého rodiče. Zkrácený překlad původní Gardnerovy publikace*. Praha: MPSV ČR, 1996. ISBN 80-85-529-22-X.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 774 S. ISBN 80-7178-303-X.

HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum, základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2012. 408 s., ISBN 978-80-262-0219-6.

KOŠTA, J. *Sociológia*, Bratislava: Ekonóm, 2004. 167 s. ISBN 8022518190.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7.

MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, Praha: Portál, 2003. 380 s. ISBN 80-7178-548-2.

MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.

MUSIL, L., ŠRAJER, J.: *Etické kontexty sociální práce s rodinou*, Brno: Albert, 2008, 150 s. ISBN 8073261456.

NOVÁK, T. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012. 144 s., ISBN 978-80-247-4110-9.

PELIKÁN, J. *Pomáhat být: Otevřené otázky teorie provázející výchovy*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0345-4.

PRŮCHA, J. a kol., *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 2008. 322 s. ISBN: 978-80-7367-416-5.

SMITH, H. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2000. 183 s., ISBN 80-7118-906-2.

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, Praha: Portál, 2007. 219 s. ISBN: 8073672502.

ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. 179 s., ISBN 978-80-247-3181 0.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 377 s., ISBN 978-80-7367-313-0.

TURČEK, K. *Psychopatologické a sociálně – patologické prejavy detí a mládeže*, Bratislava: Akadémia policajného zboru, 2003. 95 s. ISBN 80-8054-305-4.

WOOLFOVÁ, D. *Když partner odchází. Praktické rady k překonání osamělosti z rozvodu a rozvodu*. Praha: Ikar, 1994. ISBN 80-85830-23-X.

Zákon o rodině (94/1963 Sb.)

Internetové zdroje

ČSÚ. 2012. Rozvodovost [online]. [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z www: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>.

Sociologický ústav AV ČR. 2012. Otcovství po rozvodu [online]. [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z www: <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25045/Otcovstvi-po-rozvodu.html>.